

Siyasi Coğrafyada, Küresel İlişkilerin Mekânsal Katalizörü mü Yoksa Teritoryal Alternatifi mi Tartışmasının Odağı Olarak 'Yeni Bölgecilik'

'New regionalism' in political geography as the focus of the debate on whether it is a spatial catalyst for or a territorial alternative to global relations

Mürşide Coşkun^{*a}, Bayram Çetin^b

Makale Bilgisi

Derleme

DOI:

10.33688/aucbd.1368956

Makale Geçmişi:

Geliş: 30.09.2023

Kabul: 06.04.2024

Anahtar Kelimeler:

Küreselleşme

Bölgecilik-

Yeni bölgecilik

Siyasi coğrafya

Küresel siyasi ilişkiler

Öz

Eski Bölgecilik' Soğuk Savaş döneminin bir akımı olarak tek tonlu, siyasi-askeri bloklama getirdiği, içe dönüklükle temsil edilirken, günümüzün küresel düzenine ilişkin çok kutupluluk hı 'Yeni Bölgecilik' ise dışa dönüklük ve esneklikle temsil edilir. Bu da ASEAN ve ECOWAS gibi 'Eski Bölgecilik' örneklerine yenilenme olarak yansımıştır. Bu çalışmanın amacı 'Yeni Bölgecilik' le 'Eski Bölgecilik' arasındaki bağlamsallık temelinde, küresel akımların mekânsal uzantısı ya da mekânsal alternatifi olarak 'Yeni Bölgecilik' hakkında farkındalık oluşturmaktır. Tarihsel analiz metoduyla işlenen literatür, güncel örneklerle desteklenmiştir. Makale, bölgeciliğin değişimiyle belirli günümüzdeki kompleks yapısını analiz ettiği ve bunu Türkiye'deki siyasi coğrafya literatürüne taşıdığı için önem arz eder. 'Yeni Bölgecilik' neo-fonksiyonist modelin kabul ettiği bölgesel ticaret blokları tanımları bilinse de NAFTA, MERCOSUR, ECOWAS ve özellikle BRICS gibi ekonomi, güvenlik, çevre ve diğer konuları içeren siyasi örgütler ve inter-disiplinerdir. Günümüzde bu iki siyasi fenomen kadar iç içe geçmiş pratiklerle temsil edilmektedir ki, keskin hatlarla tanımlamak mümkün değildir. Sınırlar, kimlik vb. gibi her mekânın siyasi ve ideolojik dinamikleri kendisine has bölgeci pratiklerini yaratabilir. Bölgesel teşebbüsler var olma stratejisi olarak küresel rekabetçi eğilimlere esnek yapıları yaratacaktır.

Article Info

Review

DOI:

10.33688/aucbd.1368956

Article History:

Received: 14.01.2024

Accepted: 04.03.2024

Keywords:

Globalization

Regionalism-

New regionalism

Political geography

Global political relation

Abstract

While the 'old regionalism', as a trend of the Cold War period, is represented by the monotonous, introverted political-military bloc, the multipolarity of today's global order is represented by the 'new' regionalism by extroversion and flexibility. This is reflected in the renewal of 'old' regionalism' examples such as ASEAN and ECOWAS. The aim of this study is to raise awareness about 'New Regionalism' as a spatial extension or spatial alternative of global currents, on the basis of the contextuality between 'New Regionalism' and 'Old Regionalism'. The literature processed with the historical analysis method is supported by current examples. The article is important because it analyzes the current complex structure of regionalism along with its change and brings this to the political geography literature in Turkey. Today, these two political phenomena are represented by practices so intertwined that it is not possible to define them with sharp lines. Although 'new regionalism' is known by the definition of 'regional trade blocs' accepted by the neo-functional model, it is a political organization that includes economy, security, environment and other issues such as NAFTA, MERCOSUR, ECOWAS and especially BRICS and is inter-disciplinary. Boundaries, identity etc. The political and ideological dynamics of each place can create its own regionalism practices. Regional enterprises will create flexible structures with global competitive tendencies as an existence strategy.

*Sorumlu Yazar/Corresponding Author: mursidecoskun@hotmail.com

^a Bursa Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Coğrafya Anabilim Dalı, Nilüfer/Bursa, Türkiye, ORCID ID: 0000-0001-9293-3534

^b Bursa Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü, Nilüfer/BURSA, Türkiye, ORCID ID: 0000-0002-8237-1360

EXTENDED ABSTRACT

1. Introduction

Region and regionalism are two closely intertwined phenomena that have always maintained their importance (Hettne and Söderbaum, 2000; Paasi, 2020). Regionalism is recognized as one of the subfield of the concept of region, although conceptually it has changed in some aspects (Tunon, 2010). Studies on regionalism seek to explain and rationalize its emergence, dynamics and existence and to establish theoretical frameworks. Why and how it exists, how it is socially constructed, and the different levels of regionalism across regions have been the central issues (Hettne, 2008; Paasi, 1991; Paasi, 2021).

Regionalism is not a new phenomenon with its characteristics involving political interdependencies between nations/communities (Keohane and Nye, 1987; Nye, 1971). Nevertheless, its large-scale model based on voluntary principles is a trend that developed after World War II. This type of regionalism is primarily the result of various forms of agency, struggles and power relations occurring at different scales. The autonomous regional integration processes of the 'Old' are a projection of Cold War relations and concepts. This agency arises from the necessity for other countries to become a party to domains of influence shaped in accordance with the economic and political projects of the two superpowers (Barbieri, 2019; Buzan, 2003; Buzan and Waeber, 2003; Söderbaum, 2005). In the post-Cold War order, regionalism has evolved with different reflexes. Depending on the extent and depth of the actions, an understanding of integration and collaboration prevailed (Barbieri, 2019: 426; Mansfield and Milner, 1999; Söderbaum and Shaw, 2003; Telo, 2007; Yeo, 2010). With the transformation from the 'Old' to the 'New', the ambiguity of the intertwining of concepts still persists. With the 'New Regionalism', the clarity-certainty of bounded areas has been questioned and a perspective that prioritizes connectivities, interactions and networks has come to the fore with the acceptance of the porosity of borders (Allen et al., 1998; Amin 2004; Harrison, 2013; Katzenstein, 1996; Paasi 2010b; Paasi, 2020).

2. Aim - Material and Method

The present study is intended to raise awareness on the evolution of the region and especially the political region as 'New Regionalism' and its conceptual scope along with globalization. The research is based on interdisciplinary literature with recent examples including political geography, geopolitics, regional geography and international relations on the framework, basic principles and practices of the concept of 'New Regionalism'. In this way, it hopes to contribute to the political geography literature in Turkey by raising awareness. One reason for choosing this topic is that 'Regionalism' and 'New Regionalism' have not found a place in the political geography literature in Turkey despite their prevalence in the world politics and political sciences literature. The existing literature and current examples of regionalism have been discussed by considering concepts such as regionalism, region, regionalization and globalization.

Besides the relationship of 'New Regionalism' with 'Old Regionalism', the question of whether 'New Regionalism' is an instrument of global currents in space or a territorial alternative is

problematized, and it is aimed to determine the similarities and differences between 'New Regionalism' and 'Old' regional approaches through historical analysis. In this respect, not limited to the literature, international examples of 'Old' and 'New' regionalism have been compared and the 'Old' and 'New' have been distinguished through the historical changes of political regions consisting of international organizations. Discussions on the theoretical systematics and the related examples of existing regionalism in practice have been highlighted.

The thematic boundaries of the study concern the discussions on the emergence and scope of the concepts of 'Regionalism'/'New Regionalism' related to the concept of political region. Accordingly, it is quite possible to suggest that the temporal boundaries of the study extend mainly from 1945 to the present day (2022).

3. A Brief Overview of Regionalism through the Nature, Source and Scope (Reification) of the Concept of Region

As a flexible, adaptable and changeable object of analysis, the concept of region is defined on the assumption that it corresponds to a place due to its borders that can be drawn within the scope of criteria such as cultural, economic, political and social (Agnew, 2009; Paasi, 1986; Paasi, 2021). They are seen as products of processes involving identity, symbols and boundaries that occur at various scales (Hameiri, 2013). In the geographical literature, especially with the 'New Regionalism' that emerged with the regional revival, it has become important how the region is understood, theorized and how its practical meanings are determined (Charron and Diener, 2015: 17; Jones, 2022; Söderbaum: 2003). In other words, in the present conjuncture, it has turned into a new phenomenon of growing importance in the economic, social and political arena (Passi, 2020; Passi, 2021). However, this phenomenon, which has a political and ideological context, has gradually undergone a change during and after the Cold War. The changes and transformations in regional studies, both conceptually and methodologically, are more evident especially after the 1980s (Buzan, 2003; Hettne, 2003; Söderbaum, 2003; Söderbaum and Shaw, 2003). With new perspectives, the emphasis on 'New Regionalism' has also become more prominent, and what constitutes a 'Region' has become a critical part of the conceptual discussions of the new era (Allen et al., 1998; Amin, 2004; Harrison, 2013; Hettne, 2005; Paasi, 2010b; Paasi, 2020).

4. What is 'Old' and 'New' in Political Regionalism

In political geography, it is difficult to find a definition of regionalism that is isolated from the concept of region. It is therefore possible to say that explanations about the region in geography and political geography are also interwoven with regionalism, and the scope and definitions overlap to a large extent (Agnew, 2009; Barbieri, 2019; Paasi, 1986; Passi, 2020:5; Paasi, 2021; Paasi, 2021: 23). 'New Regionalism' is characterized as inter-disciplinary in orientation and content. It addresses questions such as by whom, for whom and for what purpose regionalism has emerged and its connections (Hettne, 2003; Katzenstein, 1996; Paasi, 2010a; Varró and Legendijk, 2013; Yeo, 2010). 'New Regionalism' is considered to be constructed on a mode of knowledge production that is more sensitive to the historical context and reality of regionalization (Hettne, 1999). The characteristics that represent 'Old' and 'New' regionalism are analyzed on the basis of qualitative and theoretical differences.

4.1. Qualitative Differences

There are diverse emphases on what is new in the 'New Regionalism'. It is qualitatively differentiated from the 'Old' in terms of temporality, empiricism, inclusiveness, relationality and structurality (Bøås et al., 2003; Hettne, 1999; Hettne, 2005; Mittelman, 1999; Mittelman, 2000; Paasi, 2022 Tunon, 2010; Yeo, 2010). In empirical terms, the spatial context of the 'New Regionalism' is pointed out, while in its inclusive dimension, it is globally accepted for its diversity and plurality aspects. Structurally, the 'Old Regionalism' is seen as inward-looking due to its imposing, rigid, shaping style based on the alliance of a monotone political-military bloc. It is also possible to see this as a reflection of static political economy conjunctures. Unlike the 'Old', the 'New' is outward-oriented and open rather than closed in relational terms.

The terms 'Old' and 'New' can be used in general terms to differentiate generations of regionalism, i.e. to emphasize temporality, but they also refer to structural qualities. In contrast to 'Old Regionalism', the role of other actors besides the nation-state as agent is also significant. In other words, constitutively, the 'New' is grounded, inherent, beyond an economic focus, and includes non-state actors as agents in its ecological, as well as security and cultural-based characteristics (Barbieri, 2019; Hameiri, 2013; Söderbaum, 2003).

4.2. Theoretical Differences

The use of a single theoretical framework to explain and analyze all regionalisms is not only challenging, but also causes more chaos than solutions. The approximate framework for the 'New Regionalism' prioritizes the context of the regionalization process rather than the region. Moreover, it is possible to consider the totality of common components that all regionalisms share as a framework for analyzing regionalism (Hettne and Söderbaum, 2000; Hettne, 2003; Keating, 1998; Paasi and Zimmerbauer, 2016; Paasi 2009; Paasi, 2021; Perrin, 2012; Prytherch, 2009; Shaw and Söderbaum, 2003; Söderbaum, 2003; Valerià and McKenzie 2015).

5. 'New Regionalism' in Globalization: Consequence or Alternative?

In addition to the perception of 'New Regionalism' as a continuation of the 'Old', it can be considered an alternative to the fluidities and developments introduced by globalization, as well as a shelter, a place of defense or a reflex against the destruction caused by global currents in the political and socio-economic areas (Buzan, 2003; Buzan and Waeber, 2003; Söderbaum, 2005). Discussions on the 'New Regionalism' are nowadays accompanied by concepts such as post-neo-liberal regionalism, regional worlds, post-hegemonic regionalism and porous regional borders (Ramutsindela, 2005; Söderbaum, 2004;).

Regardless of the arguments on which approaches to the global system are based, the 'New Regionalism' in this process is considered to be outward rather than inward-looking. Although this idea of external contextualization seems to contradict the 'Old' Regionalism, there are continuities and similarities between the 'Old' and the 'New'. Many projects and organizations created during 'Old Regionalism' were simply renewed or re-launched in the 1980s and 1990s (sometimes with a new name and sometimes with several different members), making it difficult to distinguish the historical from the

contemporary. The examples include the revival of 'old' regional organizations such as ASEAN (Association of Southeast Asian Nations) and ECOWAS (Economic Community of West African States). 'New regionalism' is a global phenomenon that has recently spread rapidly around the world, including the birth of new ones such as NAFTA (North American Free Trade Agreement), APEC (Asia Pacific Economic Cooperation) and MERCOSUR (Southern Common Market) (Barbieri, 1999).

BRICS - the union of Brazil, Russia, India, China and the Republic of South Africa - is another example that fits 'New Regionalism' to a significant extent in terms of its origins, spatial characteristics, characteristics of member states, and growth or expansion strategies. Initially born as BRIC in 2009 with the expectation that it would be an alternative to the G7, it has since expanded and evolved into BRICS. The union, which tends to expand with principles that are not based on geographical proximity, maintains its growth policy as BRICS plus (BRICS+) as of 2023

It can be suggested that the passive status attributed to the nation state regarding factors such as economy and capital in the political arena as a result of globalization has become active with regionalism and that the nation state can be positioned as a reflexive element. In this respect, regionalism can be viewed as an alternative to globalization rather than a product of it. Regionalism can be interpreted not as a result of globalization in the emerging 'New' world order, but as a reaction and/or alternative to globalization in terms of explaining the existing order and the return of the political one (Agnew, 2003; Barbieri, 2019; Cox, 2002; Hettne, 2003; Hoshiro, 2019; Paasi, 2021; Söderbaum, 2003).

6. Discussion and Conclusion

In globalization, the region has become a new phenomenon of increasing importance, as opposed to being weakened by economic, social and political currents. First of all, although there is a concrete continuity between the 'New' and the 'Old', the existence of a characteristic 'New' within the global functioning is certain. There are even examples such as the BRICS that completely represent the 'New'.

The 'New Regionalism' is a multidimensional political phenomenon in which relations are less binding based on distance, but include economy, security, environment and other issues. Its multidimensionality also gives it a spatial and conjunctural diversity and dynamism. Thus, it has spatial functions both through the dynamics of the place where it is manifested and as a catalyst for global flows. As such, it can be defined as a new model of structuring in which both instrumentality and managerialism as an agent coexist. In particular, we believe that it can be defined by a complex process of structuring that takes shape and at the same time shapes or influences and is reproduced by being influenced. We can speak of simultaneity and spatiality due to its structure in a state of constant becoming, its versatility, and its simultaneous assumption of the roles of agent, cause and effect in temporal and spatial contexts. This, together with the variability of network contextuality, emphasizes a character in line with the spirit of time on a mobile and amorphous axis. Therefore, it can be said that the political and ideological dynamics of each space will be able to create its own practices of regionalism, provided that it has the basic elements such as borders, identity, etc., which dematerialize the region. The socio-cultural and political reality of each space can be the spark of regionalist initiatives specific to it as a strategy of existence. As a survival strategy of national and/or supranational, sub-

national actors, regional initiatives that depend on the prevailing political conjuncture are flexible structures that accommodate local tendencies and impulses, notably protectionism, as well as global competitive tendencies.

1. Giriş

Siyasi coğrafyada bölge kavramından soyutlanmış bir bölgecilik tanımlaması bulmak güçtür. Bölge, ‘dinamik modernite’ olarak ifade edilen küreselleşmeyle birlikte etkilerinin zayıflayacağına dair öngörülenin aksine önemini koruyan bir fenomen olmuştur (Passi, 2020: 5; Passi, 2021: 18). Ancak siyasi ve ideolojik bağlama sahip bu fenomen Soğuk Savaş ve sonrasında kademeli olarak değişime uğramıştır. Özellikle 1980’ler sonrası, bölge çalışmalarında hem kavramsal hem de metodolojik anlamda yaşanan değişim ve dönüşümler daha belirgindir. Bu dönemde coğrafyada bölge ilişkisel bir yaklaşımla ele alınırken, sosyal teoriye dayalı yeni bir yaklaşım da buna entegre edilmiştir. Yeni perspektiflerle birlikte ‘Yeni Bölgecilik’ vurguları da belirginleşirken, ‘Bölge’nin ne olduğu, yeni dönemin kavramsal tartışmalarının eleştirel bir parçası hâline gelmiştir. Nitekim eleştirel bakış 1990’lar sonrasında siyasi coğrafya bölgeciliğinin fikri temellerindeki değişim ve dönüşümlerin de başlangıcıdır. Küreselleşen neo-liberal uygulamalarla rekabetçi ve bilgiye dayalı ekonominin ön plana çıkmasının yanında artan bölge ölçeğine dayalı politika talepleri de bu sorgulama ve dönüşümünün itici gücü olmuştur. Yaşanan dönüşümsel süreç sonrasında ise sınırlı (bölgesel) ve ilişkisel (ağ bağlantılı) bağlantıya odaklanan yeni bir bölgecilik anlayışının gerekliliği vurgulanmıştır (Paasi, 2021: 18). ‘Yeni Bölgecilikle’ birlikte, sınırlı alanların *apaçıklığı-kesinliği* sorgulanır hale gelmiş ve sınırların *gözenekliliğinin* kabulüyle, önemli olanın *bağlantılar, etkileşimler, ağlar* olduğu yönünde bir perspektif ön plana çıkmıştır (Allen vd., 1998; Amin, 2004; Harrison, 2013; Paasi, 2010b; Paasi, 2020).

‘Yeni’nin doğuşuyla beraber ‘Eski’ ve ‘Yeni’ bölgecilik olarak iki metodolojinin örtüşen yönlerinden müteşekkil yeni bir yaklaşımın çerçeve olarak kullanılması gündeme gelmiştir. Ancak yeni anlayışla birlikte siyasi coğrafya, jeopolitik, uluslararası ilişkiler gibi siyasi temelli bilimlerde ‘Yeni Bölgecilik’ hem bir yaklaşım hem de fail olarak ön plana çıkmıştır.

Bu yönüyle eldeki çalışma küreselleşmeyle ilişkili olarak ‘Yeni Bölgecilik’in olgusal, fail, teorik ya/ya da yaklaşımsal sınırlarına dikkat çekilmesi amacıyla hazırlanmıştır. Bu bağlamda yukarıda kısaca ifade edilen, ‘Eski’den ‘Yeni’ye dönüşüm ve ortaya çıkan konseptlerin iç içe geçmişliği, belirsizliği devam etmektedir. Zira ‘Yeni’yi yansıtan özerk bölgesel bütünleşme süreçlerinin az ve sınırlı olmasında Soğuk Savaş ilişkileri ve konsepti temel etkindir. Bu etken olma durumu iki süper gücün nüfuz alanlarını ekonomik ve siyasi projelerine göre şekillendirme ihtiyacı nedeniyle diğer devletlerin taraf olma zorunluluğundan doğmaktadır (Barbieri, 2019: 426). Bu dönemdeki bölgeselliğin ekonomik ve güvenlik refleksleriyle ilintili bir bağlayıcılık zemininde ortaya çıktığı belirtilebilir.

Soğuk Savaş sonrası düzende ise bölgecilik farklı reflekslerle gelişim göstermiştir. Eylemlerin derecesine ve derinliğine bağlı olarak *entegrasyon* ve *iş birliği süreci* şeklinde gerçekleşme eğilimi sergilenmiştir (Barbieri, 2019: 426). Yeni dönemde bölgecilik genel anlamda entegrasyonel bir süreç olarak modellendiğinde Avrupa Birliği (AB) temel referans noktası olarak ele alınır. Bu bağlamda da ‘Eski Bölgecilik’ teorik açıdan eleştirilir. Zira yaklaşımsal temelde Avrupa referanslı bölgecilik analizleri Asya, Afrika vd. alan temelli bölgecilik süreçlerini anlamlandırma ve açıklamada yetersiz kalmaktadır. Bu açıdan bölgeciliğe ilişkin ‘Yeni’ vurgusu niteliksel olarak kabul edilir. Böylece

bölgecilik çalışmalarında sorunsallaştırılan esas unsur, hangi nitelikler referans alınarak ‘Yeni’ olanla ‘Eski’ olanın ayırıcının yapılabileceği sorusudur. İşte tam da bu noktada çeşitli bilim alanlarında farklı dinamikler devreye sokularak cevap aranmıştır.

Ayrıca bölgeciliğe dair tek sorunsal ‘Eski’ ve ‘Yeni’nin ayırıcıyla sınırlı değildir. Aynı zamanda bölgeciliğin doğasının ne olduğu ve küreselleşmeyle olan ilişkisi de sorunsalın diğer kanadını teşkil eder. *Küreselleşme sürecinin sonucu ve/veya tamamlayıcı unsuru olarak mı ‘Yeni Bölgecilik’ten söz edilebilir, yoksa alternatif olarak mı ‘Yeni Bölgecilik’ten söz edilebilir.*

İşaret edilen sorunsallar temelinde eldeki çalışma son dönemdeki devletlerarası düzenle ilişkili olarak yaşanan bölge değişim ve dönüşümünün tezahürü olarak ‘Yeni Bölgecilik’ ve bu alandaki tartışmalara dair seçilmiş siyasi coğrafya literatürü temel alınarak farkındalık oluşturma amacıyla hazırlanmıştır.

2. Amaç-Materyal ve Yöntem

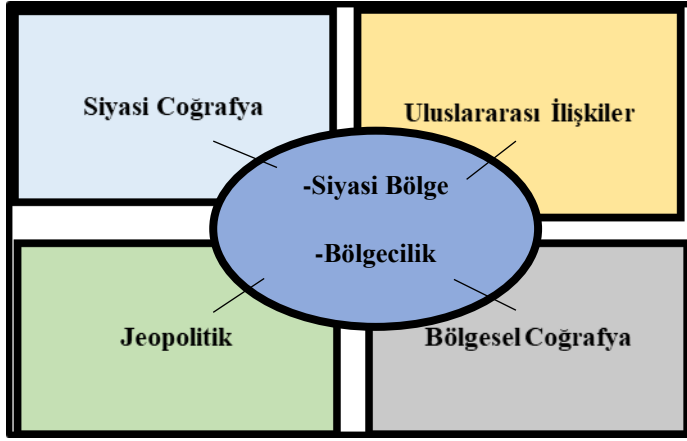
Çalışmanın ana amacı, coğrafyada üzerinde uzlaşmamış ancak önemsenen bölge ve özellikle siyasi bölge olgusunun küreselleşmeyle birlikte siyasi coğrafyada ‘Yeni Bölgecilik’ olarak yeniden formatlanma sürecini içeren tartışmaya dair farkındalık oluşturmaktır. Diğer bir ifadeyle seçilmiş literatüre dayalı olarak, siyasi bölge olgusunun küresel akıntıların şekillendiği mekâna yönelik her türlü bağlamsallığı, araç hâline getirilişi ile yeni koşulların getirdiği oluşumlara dönük akademik tartışmalar ile bunun uluslararası siyasetteki olgusal karşılığını yerli literatüre taşımak ve tartışmaktır.

Eldeki çalışma günümüz küresel mekân siyasetinde ve uluslararası siyasi coğrafya literatüründe önemli bir yeri olan ‘Bölgecilik’ ‘Yeni Bölgecilik’ kavramının çerçevesine dair tartışmayı odağına almıştır. Bu kavramın çerçevesi, temel ilkelerine yönelik seçilmiş siyasi coğrafya ağırlıklı olmak üzere interdisipliner literatüre ve uygulama örneklerine dayanan araştırma Türkiye’deki siyasi coğrafya literatüründe farkındalık oluşturmak yoluyla katkı sağlama iddiasındadır. Zira ‘Bölgecilik’ ‘Yeni Bölgecilik’ bugüne kadar Türkiye’deki siyasi coğrafya literatüründe ele alınan, işlenen bir kavram olmadığı için yurt içi literatürün zenginleşmesi adına değer arz ettiği kanaatini taşımaktayız. Özellikle belirtmek isteriz ki, konu seçiminde etkili olan sebeplerden biri ‘Bölgecilik’ ‘Yeni Bölgecilik’in dünya siyaseti ve siyasi bilimler literatüründe yaygın olmasına karşın Türkiye’deki siyasi coğrafya literatüründe yer bulamamış olmasıdır. Ulusal temelde düşünüldüğünde uluslararası ilişkiler alan yazınında yaygın olmamakla birlikte ‘Yeni Bölgecilik’e ilişkin çalışmaların varlığından söz edilebilir (Katıtaş, 2019; Kaya, 2023; Mehmetçik, 2019). Ancak burada örnek olarak işaret edilen Kaya (2023), Katıtaş (2019), Mehmetçik’in (2019) çalışmaların da mevcut çalışmada olduğu gibi önemli ölçüde Türkiye kaynaklı olmayan literatüre dayalı oldukları belirtilebilir. Bu nedenle mevcut çalışmada materyal olarak, ana kaynak şeklinde nitelendirilebilecek olan dış literatürün kullanımı tercih edilmiştir.

Sorunsal ve amaç çerçevesinde evvela tarihsel analiz¹ yöntemiyle ‘Yeni Bölgecilik’ in, eski bölge yaklaşımlarından ayrılan ve benzeşen yönlerinin tespiti hedeflenmiş, akabinde karşılaştırma yapılarak ‘Eski’ ‘Yeni’ bölgeciliğe dair örneklerle dayalı somutlaştırma yoluna gidilmiştir. Yani uluslararası örgütlenmelerin oluşturduğu siyasi bölgelerin tarihsel süreçteki değişimlerini göz önüne alarak ‘Eski’ ve ‘Yeni’nin ayırıcına gidilmiştir. Bu çerçevede çalışmanın materyalini oluşturan

literatür, *bölgecilik*, *bölge*, *bölgeselleşme* ve *küreselleşme* gibi kavramlar gözetilerek incelenmiştir. Ayrıca küreselleşme ve buna bağlı ekonomik, siyasi ve sosyal akışkanlıkların ortaya çıkardığı bölgeciliklerin doğası ve diğer bir ifadeyle eski bölge yaklaşımlarından farklılaşan ve benzeşen yönleri siyasi bölge temelinde ortaya konulmuştur. Böylece ilgili literatür çerçevesinde bölgecilik olarak ifade edilen olgunun tespiti yoluna gidilmiştir. Bunun yanı sıra ‘Yeni Bölgecilik’in daha anlaşılır kılınması için teorik sistematığına dair tartışmalara ve bu bağlamda uygulamadaki bazı mevcut bölgecilik örneklerine de dikkat çekilmiştir. Çalışmanın konusal sınırlarını siyasi bölge kavramıyla ilişkili bölgecilik/ ‘Yeni Bölgecilik² kavramlarının doğuşu ve kapsamına dair tartışmalar belirlerken, zamansal sınırlarını ise temel alınan literatür çerçevesinde kabaca 1967- günümüz (2022) şeklinde belirtmek mümkündür. Araştırmada siyasi coğrafya, jeopolitik, bölgesel coğrafya ve uluslararası ilişkiler alan yazını dâhilinde özellikle siyasi bölge ve bölgeciliğe odaklanılan kaynaklar temel alınmıştır (Şekil 1).

Şekil 1: Çalışmada temel alınan literatürün alansal ve içerik kapsamı.

Uluslararası literatürde ağırlıklı olarak siyasi bölge ve bölgecilik alanında ön plana çıkan Anssi Paasi, Fredrik Söderbaum, Björn Hettne gibi yazarların çalışmaları araştırmanın başlıca materyalini teşkil eder (Çizelge 1).

Çizelge 1. Çalışmanın temel materyalini oluşturan seçili literatür örnekleri ve yazarları

Yazarlar	Çalışma Alanları	Çalışmada Kullanılan Kaynaklar
Björn Hettne	Bölgesel Kalkınma Teorisi Entegrasyonel Bölgecilik, Uluslararası Politik Ekonomi, Barış ve Kalkınma Araştırmaları	'Globalization and the New Regionalism: The Second Great Transformation'
		"The New Regionalism Revisited", In; Theories of New Regionalism
		Beyond the 'new' regionalism, New Political Economy
		Theorising the Rise of Regionness, New Political Economy
Fredrik Söderbaum	Karşılaştırmalı Bölgeselcilik, Entegrasyonel Bölgecilik, EU	"The Political Economy of Regionalism The Case of Southern Africa"

	AB Dış Politikası, Afrika Politikaları, Global Yönetim, Barış ve Kalkınma Araştırmaları	“The International Political Economy of Regionalism” Conclusion: What Futures for New Regionalism?
		The institutionalisation of regions: a theoretical framework for understanding the emergence of regions and the constitution of regional identity
		Deconstructing regions: notes on the scales of spatial life
		Territories, Boundaries and Consciousness
		The Resurgence of the ‘Region’ and ‘Regional Identity’: Theoretical Perspectives and Empirical Observations on Regional Dynamics in Europe
Anssi Paasi	Siyasi Coğrafya, Sınır Çalışmaları, Teritoryal Bölgeler	Re-visiting the region and regional identity: theoretical reflections with empirical illustrations. İn: The Archaeology of Regional
		From bounded spaces to relational social constructs: conceptualization of the region in geography
		Examining the persistence of bounded spaces: remarks on regions, territories, and the practices of bordering
		New consolidated regional geographies

3. Bölge Kavramının Doğası, Kaynağı, Kapsamı (Şeyleştirme) Üzerinden Bölgeciliğe Kısa Bir Bakış

Coğrafyayı, konu ortaklığı olduğu diğer bilim alanlarından ayıran ve onu önemli kılan en temel özelliği araştırma konularından ziyade sahip olduğu metodoloji ve bakış açısıdır. Bölge bu perspektif ve metodolojik unsurlar içerisinde en önemlisidir (Turnock, 1967: 374). Paasi Kupchan’a atfen bölge tasavvurunun bölgeden önce var olduğunu belirtir (Paasi, 2021). Kavramsal açıdan bölgeciliğin bölge kavramından ayıramayacağı yönünde genel bir kabul söz konusudur (Barbieri, 2019: 431). Bölgecilik bölge kavramının temel boyutlarından biri olarak kabul edilir (Tunon, 2010). Bu açıdan bölgeciliğin kavramsal karşılığı her ne kadar bazı yönleriyle değişmiş olsa da bölge kavramından ayrı düşünülmesi kabul edilemez. Buradan hareketle coğrafya ve siyasi coğrafyada bölgeye dair açıklamaların aynı zamanda bölgecilikle iç içe olduğunu, kapsam ve tanımların büyük ölçüde örtüştüğünü söylemek mümkündür. Bu temelde öncelikle bölgenin doğasına açıklık getirmek yerinde olacaktır.

Paasi (2021: 23) günümüzde coğrafyacıların *bölge nedir* sorusuna çoğu zaman, çeşitli mekânsal ölçeklerde bölgenin ne yaptığını, bölgenin nasıl ve neden bir şeyler yapmak için seferber edildiğini açıklayarak yanıt verdiklerini belirtir. Bölge, coğrafyanın kurumsallaşma sürecinden bugüne önemli araştırma konularından biri olmuştur. Bölge kavramı son derece esnek, şekillendirilebilir ve değişebilir bir analiz nesnesi olarak da nitelendirilir (Agnew, 2009; Paasi, 1986; Paasi, 2021). 1950 ve 1960’lardan sonra mekân ve yerle birlikte coğrafyanın en önemli ve tartışılan kavramları arasında gösterilen bölge kavramı, coğrafya disiplininin gelişmesinde önemli bir metodolojik unsur olarak

kabul edilir. Paasi (2021: 21) coğrafyada anahtar bir kelime olan bölge için bağlamın önemine de değinir. 1990’lardan sonra bölge kavramının kapsamında değişimlerin olduğuna ve 12’den fazla kavram tanımına işaret etmiştir. İlâveten ‘İlişkisel bölge’ kavramını on üçüncü sırada kategorize ederken, *bölgesel* ve *ilişkisel* yaklaşımlar arasında bir denge bulmaya yönelik son teşebbüsleri ise on dördüncü olarak tanımlanabileceğini belirtir (Jones ve Paasi, 2015; Paasi, 2021: 21).

Aynı zamanda bölge somut tek bir unsuru tanımlayan bir kavram veya unsurun kendisi değil bir kategorileştirme aracı olarak yorumlanmaktadır. Bu kategorik aracın doğası sosyal, siyasal, kültürel, ekonomik vb. unsurlar çerçevesinde belirlenebilir ki, bu nedenle bölge doğası gereği niteliksel açıdan değişkendir ancak daima belirli bir alana işaret etmesi açısından mekânsaldır. Bu temelde bölgenin kültürel, ekonomik, siyasal, sosyal herhangi bir kriter ve/veya kriterler çerçevesinde sınırları belirlenerek tanımlanmış bir mekâna karşılık geldiği belirtilebilir. Genel anlamda bölgeden ne anlaşıldığına dair üzerinde uzlaşılan ortak bir kavram ve tanım olmamakla birlikte siyasal temelde kavrama ilişkin sınır boyutunun olması şartıyla coğrafyanın ötesine geçilmesinin gerekliliğine işaret eden çalışmalar da söz konusudur (Hettne, 2008; Paasi, 1991).

Burada bölgenin kavramsal ve etimolojik tanımlanmasından ziyade coğrafyada bölgeye dair ifadenin dönüşümünde etkili olan üç ana eğilim olarak kabul edilen yaklaşımlar çerçevesinde bölgenin nasıl kabul edildiğine ve özellikle siyasal coğrafyaya ilişkin bağlamına ağırlık verilerek değinilecektir. Temelde coğrafyada belli paradigmalara ilişkili siyasal bölgeye yapılan vurgu ve ifadelerin ‘Bölgecilik’ hatta ‘Yeni Bölgeciliğin’ kapsamına dair yapılan tanımlamalarla aynı olduğu belirtilebilir. Bu bağlamda ‘Bölgecilik’ devletlerarası siyasal ilişkiler çerçevesinde gelişen kurumsal mekânsal oluşumlara (fiziksel bütünlük ve devamlılık olmasa da), kurumsal bölgeselleşmelere karşılık gelmektedir.

Murdoch (2006) ve Jones (2022), Doreen Massey ile Anssi Paasi gibi eleştirel coğrafyacıların bölgeyi ulus-üstü, ulusal, yerel ölçeklerde ekonomik, siyasal, kültür alanlarında sosyal süreçlerin oluşturduğu tarihsel, olumsal ve kurumsal yapılar olarak kabul ettiklerini belirtirler. Jason Dittmer gibi Post- yapısalcıların ise bölgenin asamblaj olarak düşünülmesi gerektiğini, bu temelde bölgelerin sadece varlık değil her zaman oluş olduğunu ve bu yönleriyle hem sınırlarının hem de kendisinin, ağların ifadesi olduğunu öne sürmüşlerdir (Murdoch, 2006; Jones, 2022). David Harvey ve Allan Pred gibi nispeten pragmatist yaklaşımları benimseyenler ise bölgeleri uygulamaya yönelik ihtiyaç duyulan anlamlı ve verili istatistiksel birimlerden oluşan varlıklar olarak görme eğilimindedirler. Günümüzde coğrafyacılar bölgeleri belli amaçlar doğrultusunda çeşitli ölçeklerde inşa edilmiş sosyal yapılar ve tarihsel yönden ise olumsal süreçler olarak görürler (Harrison, 2013; Murphy, 1991; Paasi, 2021: 20).

Bölgenin bilinçli olarak mı planlandığı yoksa kendiliğinden var olan süreçler sonucunda mı oluştuğu konusunda tüm akademisyenlerin üzerinde uzlaştığı bir fikir birliği yoktur. Paasi (2021: 22-23) toplumdaki sosyo-mekânsal iş bölümü, bölgenin üretimi ve yeniden üretiminin (örneğin bölge ve vatandaşlarına ilişkin kimlik anlatılarının icat edilmesi gibi) başta akademisyen ve politikacılar olmak üzere memurlar, gazeteciler, çeşitli ölçeklerde faaliyet gösteren pazarlamacılar vb. gibi belirli aktörler için özel bir ‘iş’ olarak görüldüğünü belirtir. Bunların bölge inşasına katkıda bulunduğu ve bölgeleri anlamlı kıldıklarına işaret edilir. Bu temelde bölgelerin tarafsız kategoriler olmadığı

vurgulanır (Soja, 1989: 6; Paasi, 2021). Bir bölgenin nispeten tutarlı olması şerhi diğer bir ifadeyle bölge olma/olabilme derecesi (level of regionness) özelliği aranır. Yüksek bölge olma derecesi ve bölgesel kimlik, aynı zamanda hareket yeteneği ve özellikle de güvenlik idaresi konularında aktörlük sıfatı anlamına gelir. Bununla ilişkili olarak da düşük bölgesellik derecesi, dışarıdan daha fazla etkiye açık olma anlamında kullanılır. Aktörlük seviyesinin en iyi ölçüm unsuru olarak güvenlik alanına işaret edilir. Yüksek aktörlük seviyesinin, aynı zamanda güvenlik politikalarının o bölgenin dışına çıkarak dünya düzenini bile etkileyebileceği anlamını taşır. Bu durumun sadece Avrupa Birliği için geçerli olduğuna işaret edilir (Hettne, 2008: 88-89; Mansfield ve Milner, 1999; Söderbaum, 2004; Söderbaum ve Shaw, 2003; Telo, 2007; Yeo, 2010).

Bölgeler ve teritoryallık farklı ölçeklerde meydana gelen çeşitli faillik biçimleri, mücadeleler ve güç ilişkilerinin sonucu olarak oluşurlar. Coğrafyacılar, bölgeleri tartışmalı sosyal uygulamalara ve söylemlere bağlarlar. Bu açıdan bölgeler, sosyal aktörler tarafından üretilen ve yeniden üretilen sosyal yapılar olarak ifade edilir ki bunun da bir nevi sosyal teori perspektifiyle gerçekleştiğini belirtebiliriz (Paasi, 2021: 23). Hettne (2003: 23) resmi *bölgesel organizasyon*³ veya gayri resmi bir bölgesel süreçle ilişkili olup olmamasına bakılmaksızın kavram olarak bölgenin, ulus altı veya uluslar üstü bir alana binaen kullanıldığını ve bölgeyi ulusal alan ile Vestfalyan devletler-sistemiyle⁴ ilişkili olduğunun göz ardı edilmemesi gerektiğine değinir.

Siyasi bir bölge olarak ulus-devlet diğer bölgesel ölçeklere nazaran daha yoğun kurumsallaşma için şekleştirmiş bir yol olarak kabul edilmektedir. Bir nevi somutlaştırma olarak niteleyebileceğimiz *şekleştirme* ifadesi, bölge ve ulus inşa süreçlerinde yaygın bir strateji olarak vurgulanır ve çeşitli ölçeklerde ortaya çıkar (Paasi, 2021). Bunda kısmen dünyada her zamankinden daha fazla devletler üstü makro bölgeler Avrupa Birliği (AB), Kuzey Amerika Serbest Ticaret Anlaşması (NAFTA) Güney Ortak Pazarı (MERCOSUR, vb.) ile makro bölgelerin alt alanları (AB' de bölgeler Avrupası) ve olağan varyasyonların dışında olan sınır ötesi bölgelerin varlığı etkilidir. Bu tarz bölgeselleşmenin ön plana çıkışı, bölge ve devlet merkezli dünya görüşlerine meydan okuyan bağlantılar, etkileşimler ve ağlar açısından düşünme eğilimiyle paralellik gösterir (Paasi, 1986; Paasi, 1996; Paasi, 2021). Zira son dönem bölge kavramsallaştırmasında siyasi, kültürel ve kimlik gibi sosyal bağlama ilişkin unsurlar daha ön plandadır.

Günümüzde ilişkisel ve ağ bağlantılı eğilimlerle birlikte ortaya çıkan, daha karmaşık, anlaşılması zor bir olgu olarak ifade edilen bölge ile onun sahip olduğu ilişkiselliğin sınırlarını, doğasını anlamak için *bölgecilik*, *bölgeselleşme*, *yeni bölgecilik*, *küreselleşme* gibi olguların girift yapılarının ortaya konulması gerekmektedir.

Bölgeselleşme ve bölgecilik iki ayrı fenomen olarak kabul edilir. Literatürde bu olguların farklı bağlamlara sahip olduğuna ilişkin mutabakatın varlığına işaret edilir (Hoshiro, 2019: 199-200). Bölgecilik en geniş anlamda coğrafi bölgelerin önemli siyasi ya/ya da ekonomik birimlere dönüşümlerini, iş birliği ve kimliğin temeli olarak araçsallaştırılma süreci şeklinde ifade edilmektedir. Bu coğrafi bölge içerisindeki devletlerin sosyal, ekonomik ve siyasi faaliyetlerinin düzenlenmesi, uygulanması ya da bu uygulamaya ilişkin teorinin ifadesinde kullanılan bir kavram olarak kabul edilmektedir. Bu temelde bölgecilik (*regionalism*), bu faaliyetlere ilişkin düzenlemelerin yapılmasını

sağlayan normlar, kurallar ve resmi yapıları barındıran kurumsal bir içeriğe sahiptir (Heywood, 2016: 566-567). Ayrıca bölgecilik, Soğuk Savaş sonrası ortamın karakteristik unsuru olarak, dünyayı bölgesel örgütlemeye olan eğilim ve siyasi taahhütname olarak da ifade edilir. Bazı tanımlamalarda bu siyasi taahhüdün gerisindeki aktörlerin devletler olduğu belirtilirken diğer bazılarında ise bu aktörlerin devletlerden ibaret olmadığı savunulur (Hettne, 2008: 88).

Genel anlamda bölgeciliğin günümüz dünyasında hemen hemen her alanda ortaya çıkan ve incelenme konusu edilen ‘Yeni Bölgecilik’e atıfta bulunduğu kabul görür (Hettne ve Söderbaum, 2000: 457). Özeldense, analitik anlamda belli bir coğrafi bölgeye veya bir tür dünya düzenine atfen kullanılan bölgeselcilik/bölgecilik bir program, strateji ile ilişkilendirilir (Hettne ve Söderbaum, 2000: 457). *Bölgeselleştirme* ise belirli bir uluslararası coğrafi alanda var olan işbirlikleri, bütünleşme, tamamlayıcılık ve yakınsama modellerine yol açan süreçtir. Bölgeselleşme (Regionalization) ise daha karmaşık süreçler sonucu bölgelerin oluşması ile ilgili bir olgudur (Hettne, 2008: 89). Bölgeselleşme artan bölgesellik anlamındadır. Bu nedenle bölgecilik bölgeselleşme durumunu çeşitli boyut ve bağlamlarda elemanın ve çeşitli durumları karşılaştırmanın bir yoludur (Hettne, 2003: 24). Bölgecilik çok taraflı bölgesel kurumların oluşturulmasıyla bölgesel ortaklar arasında iş birliği anlamında kullanılır. Çok taraflı (multilateral regionalism) bölgecilik, küresel yönetimin bölgesel biçimini oluşturan tüm bölgesel örgütler arasındaki sistematik ilişkileri ifade etmede kullanılır (Hettne, 2003: 41). Bölgeselleşme ise kimlik kavramlarına bağlı aşağıdan yukarıya sosyo-politik süreçlerin bir ürünü olarak görülür. Politik pratikte, bölgeselleşmeye genellikle devletin belirli fonksiyonlarını ve kurumlarını devlet altı bölgelere devretme stratejisi olarak yaklaşılır (Hameiri, 2013).

Yukarıda açıklanan çerçevedeki gelişmeler Soğuk Savaş sonrası ortaya çıkan bölgecilik sürecinin teorik ve kavramsal oluşumuna katkı sağlamıştır. 1980’lerin ortalarından itibaren artarak ortaya çıkan yeni bölgeselleşme eğilimlerini ‘Yeni Bölgecilik’ kavramıyla çerçeveleyen Hettne, mevcut dünya düzeninde bölgesel faktörün rolünü ve yeni bölgesel eğilimlerin niteliğinin tespitinde ampirik araştırmaların önemine işaret eder (Hettne, 2003: 22). ‘Yeni Bölgecilik’e ilişkin tartışmalar günümüzde, *post-neo-liberal bölgecilik, bölgesel dünyalar, post-hegemonik bölgecilik ve gözenekli bölgesel sınırlar* gibi kavramlarla birlikte ele alınmaktadır. Küreselleşmiş bir dünyada bölgeselcilik teorileştirme için uygun bir nesne olmadığını, bölgeselcilik söz konusu olduğunda odaklanılması gerekenin küresel dönüşümdeki bölgesel faktör veya boyut olmasının gerekliliğine işaret edilir (Hettne, 2003: 22). Bölgeselleşme sürecinin önceki dönüşüm ve dünya düzenlerine dayandığından dolayı tarihsel olması gerekliliğine de değinilir.

4. Siyasi Bölgecilikte ‘Eski’ ve ‘Yeni’ Olan Nedir?

Bölgeciliğe ilişkin çalışmalar bunun nedenleri, nasılları, bölgeselleşmenin sosyal olarak nasıl inşa edildiği, neden bazı bölgelerin bölgesellik seviyeleri gelişirken diğerlerinin geride kaldığı üzerinedir. Bölgeselliğin doğuşunu, dinamiklerini ve varlığını açıklamaya, anlamlandırmaya, ön görüde bulunmaya, formüle etmeye, teorik çerçeveler geliştirmeye yönelik çalışmaların varlığı söz konusudur (Buzan, 2003; Hettne, 2003; Söderbaum, 2003; Söderbaum ve Shaw, 2003).

‘Yeni’ bölgeciliğin farklı bilimsel alanlarda farklı akademik yaklaşımlarla işlenmesi nedeniyle ‘Yeni Bölgecilik’ üzerinde çalışmanın ontolojik ve epistemolojik zorluklarından söz edilir (Hettne,

2005: 543). Küreselleşmeyle birlikte var olandan farklı bir bölgeciliğin ortaya çıktığına ilişkin genel bir kabul söz konusu olmakla birlikte bunun ortaya konulmasına dair ontolojik, kavramsal, teorik vb. açıdan tartışmaların süre geldiğini belirtmek mümkündür. Bölgeye yönelik yapılan bir çalışmada yeni bölgesel biçimler, yeni bölgecilik süreçleri ve yeni bölge türlerini ifade eden farklı en az 150 kavramın varlığı, epistemolojik ve ontolojik temelli tasniflerin yapılmasını zorlaştırdığını göstermektedir (Paasi vd., 2018).

Mansfield ve Milner'e (1999) göre, bazı teorisyenler 1930'ların korumacı eğilimini bölgeciliğin ilk dalgası/nesli olarak adlandırırlar. Bununla birlikte daha sıklıkla, gönüllü ve kapsamlı bölgeselciliğin ağırlıklı olarak İkinci Dünya Savaşı sonrası bir fenomen olduğu tartışılır. Bu nedenle İkinci Dünya Savaşı sonrası 'Bölgecilik'in birkaç neslinden ve çeşidinden söz edilir. Genellikle 'Eski' ve 'Yeni' bölgecilik olarak adlandırılan iki ana bölgecilik ön plana çıkar. Birincisinin kökleri, savaşlar arası milliyetçiliğin ve İkinci Dünya Savaşı'nın yıkıcı deneyimine dayandırılır. Avrupa'dan Güneydeki diğer bazı alanlara yayıldığı, 1970'lere geldiğinde ise önemini yitirdiği belirtilir. Yine Avrupa kaynaklı olan ikincisinin ise 1980'lerin ortalarında ortaya çıkmaya başladığı ancak birincisine nazaran daha yaygın bir olguya dönüştüğü kabul edilir (Söderbaum: 2003: 3). Bu 'Yeni Bölgecilik'le birlikte ortaya çıkan bölgeselleşme sürecinin, önceki bölgesel anlayışın sunduğu klasik entegrasyon teorisindeki geleneksel ekonomik alanlı bir odaklanmadan çok, sosyal, politik ve kültürel boyutlu bir odaklanmaya yönelmesiyle yeni bir analiz türünü ortaya çıkardığı da savunulur (Tunon, 2010).

Günümüz bölgeselciliği içe dönük değil, dışa dönük olarak tanımlanır ki, küresel ekonomi politisinin karşılıklı bağımlılığını ve böylece küreselleşme ile bölgeselleşme arasındaki dikkat çekici ilişkiyi yansıtmaktadır. Bölgecilikteki dönüşümlerle ilintili olarak ortaya çıkan bölgeciliğin ifadesinde 'Yeni' nitelendirilmesi kullanılmakla birlikte 'Yeni' ifadesinin neye karşılık geldiğine ilişkin net bir tespit söz konusu değildir. Bu nedenle 'Yeni' olanın ortaya konulabilmesi esas olmakla birlikte 'Eski'nin ne olup-olmadığını temel alarak karşılaştırma yoluna gitmenin yerinde olacağı kanaatindeyiz. Bu temelde 'Eski' ve 'Yeni'nin sınırlarının çizilmesi ve daha iyi anlaşılmaları ancak literatüre dayalı teorik ve niteliksel boyutlarının karşılaştırılmasıyla mümkün olacaktır (Çizelge 2). Burada 'Eski ve 'Yeni' bölgeciliği temsil eden özellikler niteliksel ve teorik farklılıklar başlıkları altında aşağıda detaylandırılmıştır.

Çizelge 2. 'Eski' ve 'Yeni' Bölgecilik'e dair temel bazı özellikler

	'YENİ' BÖLGEÇİLİK	Ortak Yönleri	'ESKİ' BÖLGEÇİLİK
Ayrırt Edici Özellikler	Ağ Bağlamsal ve Esnek Bir yapı	İkisi de Stratejik ve refleksifdir	Kurallara Bağlı ve Katı Bir Yapı
	Kapsayıcı-İçkin		Dışlayıcı
	Dışa Dönük		İçe Dönük
	Tüm Aktörlere Açık		Devletlerarası Bir Oluşum
	Kurumsal Olmayan Esnek Bir Yapı		Kurumsal Çerçeveye Katı Kurallara Bağlı Bir Yapı
	Daha kapsamlı ve çok boyutlu bir toplumsal (Çevresel, ekonomik, Kültürel, Siyasi vb. Farklı nedenler)		Hedefler açısından daha spesifik (Siyasi ve Ekonomik Ağırlıklı hedefler)

sürecin sonucu.		
Ulus/Etnik İnşa Etme Motivasyonuna Sahip Değil		Etnik Bir İnşa Etme/Koruma Güdülerini Taşıma
Askeri yapılanmaya götürme olasılığı daha zayıf		Uzun Dönemde Askeri İşbirliği Oluşturma Potansiyeline sahip
Çok kutuplu bir dünya düzeninde ve küreselleşme ilişkili olarak şekillenmiştir.		Eski "yukarıdan" yaratılır İki kutuplu Soğuk Savaş bağlamında şekillenmiştir.
Mekânsal açıdan süreksizlikler söz konusudur./ Sınırları Sabitlenmemiş bölge		Mekânsal açıdan süreklilikler barındırır
Toplumsallık ve Gönüllülük		Eski "yukarıdan" yaratılır
Dinamik ve daha konjonktürel		Sabit ve daha katı
Genellikle "açık" olarak tanımlanıyor bu açıdan ilişkisel bir dünya ekonomisiyle uyumlu kabul edilir		Ekonomik açıdan içe dönük ve korumacı/ ideolojik bağımlılık
İşbirliği süreci şeklinde gerçekleşir		Genelde entegrasyon süreci olarak tezahür eder.
Pragmatist politikaların ürünü/Ekonomi-politik yöntemle çözümlenebilir/Post-Yapısalcı		Siyasi ve ideolojik doktrinlere dayalı yapılanma/Yapısalcı yaklaşımla çözümlenebilir
<i>Tanımlanan "resmi" bölge yerine, oluşmakta olan "gerçek" bölge odaklı.</i>	<i>Her ikisi için de teritoryalite boyutuyla devlet nirengi noktasıdır.</i>	<i>Tanımlanan "resmi" bölge odaklı</i>
<i>- Dışsal bir faktör olarak, küreselleşme süreci ve küresel bağlam odaklı.</i>		<i>Bir grup ulus-devlet arasında iş birliğine dayalı ulusal ekonomiler. Planlı birleşmenin getirdiği bölgesel entegrasyon odaklı</i>
<i>-Çok aktörlü.</i>		<i>-Bir grup bitişik devlet arasında devlet güdümlü iş birliğiyle makro-bölge</i>
<i>Nispeten gelişmekte olan devletlerle karakterize edilir.</i>		<i>Nispeten gelişmiş devletlerin güdümündeki oluşumlara odaklı.</i>
<i>- Küresel bir yapısal dönüşümün veya küreselleşme odaklı. Devlet dışı aktörler ön planda.</i>		<i>-Devlet merkezli bir yaklaşım,</i>

Kaynak: Yazarlar tarafından literatür çalışmalarından üretilmiştir.

4.1. Niteliksel Farklılıklar

Bir unsurun tanımlanması ve anlaşılmasında onun ne olduğundan ziyade ne olmadığını ortaya konması daha pratik ve işlevsel olabilmektedir. Dolayısıyla çeşitli araştırmalarda 'yeni bölgecilik' açıklamada 'eski bölgecilik' anlayışından istifade edildiği aşikârdır. Hettne ve Söderbaum (2000), 1980'lerin ortalarında küresel sistemdeki kapsamlı yapısal dönüşümle ilişkili olarak ortaya çıkan 'Yeni Bölgeselcilik' in de 1950'lerde başlayan ve 1970'lerde duraksayan 'Eski Bölgecilik' gibi, tarihsel bağlamında anlaşılması gerektiğine atıfta bulunur. Hettne (1999) 'Yeni Bölgecilik' ifade etmede 'Eski Bölgecilik' ile karşılaştırma yoluna gitmiştir. Ona göre 'Eski Bölgecilik' Soğuk Savaş

dönemindeki iki kutuplu düzen temelinde şekillenirken ‘Yeni’ ise küreselleşme ve çok kutuplu bir dünya düzeninin etkisiyle şekillenmiştir.

‘Yeni Bölgecilikte’ neyin yeni olduğuna dair farklı vurgular mevcut olsa da bir kısım akademisyen mevcut bölgecilik çağı diğer bir ifadeyle ‘Yeni’ yi zamansal bir ayırt edici unsur olarak kullanmaktadır. Bu temelde ‘Eski’ ile ‘Yeni’ bölgecilik tabirleri genel anlamda bölgecilik nesillerini ayırt etmede kullanılır. Buna gerekçe olarak da, uluslararası ya da topluluk etkileşiminin ve karşılıklı bağımlılıkların tarihin çok eski dönemlerinden beri var olduğu, bu nedenle günümüz bölgeciliğinde de süre gelen bu durumun bir yenilikten ziyade insanlık tarihinin parçası olduğu belirtilir (Bøås, vd., 2003). Coğrafyacılar öncesinde, bölgeleri tarih dışı fiziksel ve/veya kültürel homojenlik alanları olarak görürken, ‘Yeni Bölgecilik’ bölgelerini ise çok-ölçekli ve olumsal bölgeci çerçeveler içinde siyasi, ekonomik, sosyal söylem ve uygulamaların ürünü olarak görmüşlerdir (Charron ve Diener, 2015: 17; Jones, 2022).

Ancak Hettne ‘Yeni’ bir bölgecilik dönemi veya yeni nesli/dalgasını tanımlamak yerine, yeni bölgeselleşme kalıplarını, eski biçimlerle birlikte tanımlayarak, yani ‘Yeni Bölgecilik’ i, zamansal anlamdan çok ampirik anlamda ifade etme yoluna gitmiştir. Diğer bir deyişle ‘Yeni Bölgecilik’ in mekânsal olarak ifade edilebileceğini göstermiştir (Hettne, 1999). Mekânsallık temelinde ‘Yeni Bölgecilik’ 1960’lardaki ‘Eski Bölgecilik’ ile karşılaştırıldığında en belirgin fark, daha fazla dış bağlantıyla daha fazla bölgeye yayılmasıdır. Diğer bir tabirle çoğu zaman dünyanın farklı yerlerinde farklı şekiller olarak dünya çapındaki erişimi göstermektedir.

Ayrıca ‘Eski Bölgecilik’ hedefler ve içerik açısından spesifik ve çoğunlukla tercihli ticaret düzenlemeleri ve güvenlik ittifakları yönüyle dar kapsamlı diğer bir ifadeyle Avrupa merkezli iken buna kıyasla ‘Yeni Bölgecilik’ sayısı, kapsamı ile çeşitliliği açısından daha çoğulcu ve küresel özellikler gösterir (Hettne, 2003). Bu temelde ‘Yeni Bölgecilik’ yönelim ve içerik olarak inter-disipliner olarak konumlandırılır.

‘Yeni Bölgecilik’, son dönemde dünyanın her zamankinden daha fazla bölgesinde meydana gelen dünya çapında bir olgu olarak görülür. Bazı araştırmacılar dünyanın yapısal dönüşümüne ilişkin birden fazla unsurun sayılabileceğine işaret ederler. İlki güç ve iş bölümlenmesi temelinde iki kutupluluktan çok kutuplu bir yapıya geçiş, ikincisi ABD’nin diğer bölgesel teşebbüslere yönelik müsamahakâr tavrıyla ilişkili olarak hegemonik gücünün görece gerilemesi, üçüncüsü Vestfalyan ulus-devlet sisteminin aşınmasıyla ilintili olarak, karşılıklı bağımlılıkla birlikte genişleyen *küreselleşme* olarak kabul görür (Hettne, 1999; Hettne, 2005; Paasi, 2022). İlişkili olmakla birlikte bunlara, komünizm sonrası ülkelerde olduğu kadar gelişmekte olan ülkelerde de neo-liberal ekonomik kalkınmaya ve buna bağlı siyasi sisteme yönelik değişen tutumları da eklemek mümkündür. (Hettne, 2003; Söderbaum, 2003).

Küresel düzenin tek veya çok kutupluluğuna bakılmaksızın ‘Yeni Bölgecilik’e dair genel kabul onun içe dönük olmaktan çok dışa dönüklüğüdür. Küresel düzene ilişkin tek, üç veya çok kutuplu yaklaşımlar ne olursa olsun bu süreçteki ‘Yeni Bölgecilik’ içe dönük olmaktan çok dışa dönüktür. Bu kabul ‘eski bölgecilik’ dönemindeki birçok teori ve politikayla örtüşmediği için bölge artık *kapalı* değil, *açık* bir oluşum olarak tanımlanmıştır (Tunon, 2010; Yeo, 2010). ‘Yeni Bölgecilik’

teki uluslararası veya ulus-ötesi ilişkilerin merkezinde ‘Eski’ nin aksine fail sadece devletler değil aynı zamanda, özellikle STK’lar (Sivil Toplum Kuruluşları) ve özel şirketler arasındaki bir dizi resmi/gayri resmi orta düzey yapılar gibi devlet dışı aktörlerdir (Söderbaum, 2003: 1). ‘Eski’ ile ‘Yeni’ arasındaki temel farklara dair kısaca şunları söyleyebiliriz. Oluşumsal açıdan ‘Yeni’ tabandan, içkin, *ekonomik* odağın ötesinde, *ekolojik, güvenlik ve kültürel* temelli özellikleri açısından fail devletin yanında devlet dışı aktörleri de kapsamaktadır (Hettne, 1999; Mittelman, 1999: 48; Mittelman, 2000: 225; Söderbaum, 2005: 230-231). Temelde küreselleşme ve bölgeselleşme arasındaki çok katmanlı ilişkisel durum, ortaya çıkan dünya düzeninin ana hatlarını yansıtır (Söderbaum, 2003: 6). Dolayısıyla *açık bölgecilik* giderek ulusal çapta herhangi bir görevi yerine getirme kapasitesi ve araçlarından yoksun hale gelen devletlerin küresel dönüşümle başa çıkmasının bir yolu ve aynı zamanda stratejik dinamik bir unsur olarak yorumlamak mümkündür.

Bölgeleri dış dünyadan izole edilmiş gibi görme eğilimi, ‘Eski Bölgecilik’ in iki kutuplu Soğuk Savaş bağlamı ile ‘Yeni Bölgecilik’ in taşıdığı Soğuk Savaş sonrası mevcut bağlam arasındaki temel farkı yansıtmaktadır. Bununla birlikte, bağlamsal açıdan yeni olanın ne olduğu tartışılır. Zira ‘Eski’ ve ‘Yeni’ bölgecilik arasında hem sürekliliklerin hem de benzerliklerin olduğu belirtilir. Bu tür durumlarda, tarihsel olanla çağdaş olanın ayırıcının yapılmasının zorluğuna değinilir. Bu zorluk ‘Eski Bölgecilik’ döneminde başlatılan birçok bölgesel proje ve örgütün 1980’lerde ve 1990’larda (bazen yeni bir adla ve bazen birkaç farklı üyeye) basitçe yenilenmesi veya yeniden açılması durumu üzerinden örneklendirilir (Söderbaum, 2003). Avrupa Birliği (AB) ve Güneydoğu Asya Ülkeleri Birliği (ASEAN) gibi.

‘Yeni Bölgecilik’ teki bu niteliksel boyutun maddi olmaktan çok toplumsal bir içeriğe sahip olduğu belirtilebilir. Bu temelde bölgeler, sosyal içeriğe ve sosyal etkileşimsel boyuta sahip aktörler arası (devlet dışı aktörler, topluluk kurucuları ile genel olarak bölgesel siyasi kurucular vb.) dinamiklerin ürünü olarak da ifade edilirler (Barbieri, 2019: 432). Sahip oldukları toplumsallık onlara ‘Eski Bölgecilik’ lerin aksine bir tür dinamizm sağladığı gibi bölgecilikleri meydana getiren aktörlerin sahip olduğu tüm potansiyellerini bir hareket serbestisi içinde yapmalarına olanak sağlar.

4.2. Teorik Farklılıklar

‘Eski’ ve ‘Yeni’ bölgecilik arasındaki bu karşıtlıktan çıkarılan bazı sonuçlar ‘Yeni Bölgecilik’ e ilişkin analizlerin gelişimi için teorik açıdan da önemlidir. ‘Yeni Bölgecilik’ bölgelerin devlet merkezli olmayan kökenlerine de odaklanması yönüyle bölgecilik çalışmalarına hem kavramsal hem de yaklaşımsal olarak yepyeni bakış açıları sunar. Bölgecilik analizlerindeki teorik çerçeve bölgeciliğin *kim tarafından, kim için ve hangi amaçla* ortaya çıktığıyla bağlantılı olarak belirlenir (Paasi, 2010a). ‘Yeni Bölgecilik’ te bölgeselleşmenin tarihsel bağlamına ve *gerçekliğine* daha duyarlı bir bilgi üretim tarzı üzerine inşa edildiği kabul edilir (Söderbaum, 2003: 3). Bu yönüyle çoğu açıdan ‘Eski Bölgecilik’ teorilerindeki bölgeleri dış dünyadan izole edilmiş gibi görme eğiliminden ayrılır.

Eski bölgelerde olduğu gibi, yeni bölgelerin aktörleri de ‘Yeni’ oluşturulan bölge için bir isim ilan edebilir ve bunun için kurumları ve bir tür sınır sürecini başlatabilir. Eski bölgelerde olduğu gibi, yeni bölgelerin inşası, iktidar, yönetim biçimleri ve potansiyel ekonomik faydalar üzerindeki siyasi mücadelelerle ilişkili olarak açığa çıkarılırlar. Hem ‘Eski’ hem de ‘Yeni’ bölgelerin kurumsallaşması

tartışmalı süreçlerdir (Paasi, 2009; Paasi, 2021: 30-31; Valerià ve McKenzie, 2015). Kurumsallaşma sürecinin ilk örnekleri en iyi şekilde uzun tarihselliğin bir sonucu olarak eski yerleşik bölgelerde görülür (Paasi ve Zimmerbauer 2016). Bu nedenle bölgecilik kavramına odaklanarak *bölgeselleşme dinamiklerini* incelemek teorik perspektiflerin geliştirilmesi için sunduğu çerçeveden dolayı önemlidir.

Hettne ve Söderbaum (2000) tarafından 'Yeni Bölgecilik' teorisinin bir parçası olarak önerilen *bölgesellik* kavramı, Paasi tarafından inşacılığın iyi bir örneği olarak gösterilmektedir. Bu kavramın, tarihsel ve bağlamsal yaklaşımları vurguladığı ve *bölgesel alan*, *bölgesel kompleks*, *bölgesel topluluk*, *bölgesel toplum* ve *bölgesel devlet* gibi bölgenin beş temel bileşeni olarak kabul edilen unsurları birbirinden ayırdığı kabul edilir (Paasi, 2021). 'Yeni Bölgecilik'te bölgeler, uluslararası düzenin sabit alt sistemleri olarak tanımlanmaktan ziyade yeni oluşumlar olarak tanımlanmıştır. Perrin (2012: 459-460) 'Yeni Bölgecilik' ve bölgesel iş birliğine ilişkin önemli sayıda analize rağmen, bunlardan çok azının özel olarak kültürel yönler ve boyutlarla ilgilendiğini, 'Yeni Bölgeselcilik' in genel olarak ekonomik bir yaklaşımla anlaşıldığını vurgular. Ancak 1960'lardan itibaren ortaya çıkan ve birinci nesil olarak ifade ettiği bölgeciliğin etno-kültürel ve jeo-tarihsel hareketlerle ilişkili olarak ortaya çıktığını belirtir (Perrin, 2012: 459- 460). Ayrıca avro-bölgecilik olarak da vurgulanan 'Yeni Bölgeselcilik' in ne 'Yeni' vurgusuyla ne de yalnızca yapısal ekonomik güçlerle ilişkili olarak ele alınmayacağını, aynı zamanda kültürel ve ekonomik farklılığın siyasi olarak birlikte inşası yoluyla tarihsel olarak da üretildiğine vurgu yapılır (Perrin, 2012: 459- 460; Prytherch, 2009: 132). Perrin (2012: 471) avro-bölgelerle ilişkili yapılan kültürel eylemlerin yeni bölgeci stratejilerde ve devlet-altı yetkililerin dış ilişkilerinde kültürün rolünü gösterdiğini belirtir.

'Bölgeselcilik' in İkinci Dünya Savaşı sonrası orijinal formülasyonları (yani 'Eski Bölgeselcilik') yaklaşımda daha devlet merkezli ve siyaset biliminin hâkimiyetinde olsa bile, 'Yeni Bölgecilik' içerik ve yönelim açısından zorunlu olarak disiplinler arasıdır. Bu temelde 'Yeni Bölgecilik'teki teorik çerçevenin en belirgin üç özelliğini şu şekilde sıralamak mümkündür. Birincisi *devlet merkezli yaklaşım yerine çok sayıda aktöre* odaklanmak, ikincisi *üye devletlerce tanımlanan resmi bölgeden ziyade* oluşmakta olan *gerçek bölgeye* odaklanmak ve son olarak *dışsal bağlama* odaklanmaktır. Özellikle 1990'lardan günümüze 'Yeni Bölgecilik' in teorik çerçevesinin büyük oranda, küreselleşmiş, sosyo-ekonomik rekabetin post-fordist bağlamında bölgelerin ve devlet-altı aktörlerin dış projeksiyona dâhil edilmesiyle oluştuğu belirtilir (Keating, 1998; Perrin, 2012; Shaw ve Söderbaum, 2003). Bu yönleriyle, küreselcilik fenomeniyle paralel unsurlara odaklanmaya çalışır ki, böylece küreselcilik ve bölgeciliği dünyayı anlamının birbiriyle yarışan yolları olarak tanımlamak mümkündür (Hettne, 1999; Hettne, 2003: 24).

'Eski Bölgecilik' yaklaşımında bölgecilik, makro-bölge tanımı çerçevesinde devlet güdümlü bir fenomen olarak ele alınır. Bir grup sınırdaş devlet arasındaki bir tür iş birliğine karşılık olarak kullanılır. Buna karşın küreselleşmeyle birlikte bölge karmaşık ve yakalanması zor bir fenomen olduğu ancak buna rağmen Vestfalyan devlet sistemi ve ulusal alanla bağlantılı olarak düşünülmesi gerektiği de vurgulanır. Bu temelde de bölge kavramının ister resmi isterse de gayri resmi olsun bir ulus altı veya uluslar üstü bir bölgeye atıfta bulunmak için kullanıldığı belirtilebilir (Hettne, 2003: 23). Ulus devletin bölgenin ortaya konulmasında nirengi noktası, diğer bir ifadeyle ana çerçeve olarak kullanıldığı belirtilebilir. 'Eski' bir grup ulus devletin arasındaki ilişkilerden ibaret iken, 'Yeni

Bölgecilik' küresel yapısal dönüşümün ve/veya küreselleşmenin çeşitli düzeylerinde, *farklı devlet dışı aktörlerin* de faaliyet gösterdiği *küresel sistemin bir parçasıdır* (Hettne, 2003: 24).

'Eski' salt devlet aktörüyle oluşturulurken, 'Yeni Bölgecilik' ise kurucu devletlerin yanında, diğer aktörlerle küresel sorunları çözebilmek için iş birliği ve gönüllük temellidir. Bu süreç özellikle gelişmekte olan ülkelerin oluşturduğu bölgelerde egemenlik ve sınır endişelerini barındıran bir yapılanmayla temsil edilir. Ekonomik yönden 'Eski' olanın içe dönük olduğu belirtilirken 'Yeni'nin daha açık olduğu ve bu özelliği sayesinde birbirine bağımlı bir dünya ekonomisiyle uyumlu olduğu ifade edilir (Hettne, 2003: 23). 'Eski' hedefleri yönüyle daha spesifikdir. Örneğin bazı organizasyonlar güvenlik odaklıyken diğer bazılarının daha ekonomik odaklı olması gibi. Buna karşın 'Yeni'nin daha kapsamlı ve çok boyutlu toplumsal süreçlerin sonucu olarak ortaya çıktığı yorumlanır.

Bölgecilik bir süreklilik gösterse de her zaman aynı fenomene karşılık gelmemektedir (Hettne, 2005: 543). Hettne 'Yeni' vurgusunun söz konusu yaklaşımın yeniliğinden ziyade önceki bölgecilikten ayrılmasının gerekliliğine olan vurgu için kullanıldığını belirtmektedir. Hettne (2003: 37) 'Eski Bölgecilik' ve 'Yeni Bölgecilik' ayırdı yapmak yerine bölgecilik kavramını *değişen alanı ve onu keşfetmeye yönelik* unsurları vurgulamak için pedagojik bir araç olarak kullanıldığını belirtmiştir. Aynı zamanda 'Yeni Bölgecilik' ulus-devleti bazen tehdit eden bazen de onu güçlendiren yerel faktörlerle bağlantılı bir olgu olarak da ifade edilir. Bu açıdan yenilenen bölgecilik eğilimi, aynı anda hem devlet hem de devlet dışı aktörleri içeren ve küresel, bölgesel, ulusal, yerel düzeydeki güçlerin bir sonucu olarak ortaya çıkan karmaşık bir değişim sürecidir (Hameiri, 2013; Hettne ve Söderbaum, 2000: 457-458). Söderbaum (2003: 1), yenilenen ve dünya çapındaki bölgecilik eğilimini ifade için kullanılan 'Yeni Bölgecilik' in sadece resmi devletlerarası bölgesel örgüt ve kurumlarla sınırlı olmadığını kabul edilmesinin önemine değinmektedir. Ona göre 'Yeni Bölgecilik' *çok boyutluluğu, karmaşıklığı, akışkanlığı* ve uyumsuzluğuyla genel anlamda gayri resmi olarak bir araya gelen çeşitli *devlet ve devlet dışı aktörleri* de içermesi yönüyle karakterize edilir (Söderbaum, 2003: 1). Hettne (2003: 27) bölgeciliği politik olanın dönüşü olarak ifade eder ve bununla bağlantılı olarak yönetimle, özellikle de küresel yönetim biçimleriyle ilişkilendirilmesinin gerekliliğine değinir. Hettne ve Söderbaum (2000: 458), 'Yeni Bölgecilik' teorisi için tam bir çerçeve çizmenin zorluklarından söz etmişlerdir. Aynı zamanda bu yöndeki beklentilerin nasıl olması gerektiğine de işaret ederek, sadece gelişmekte olan ülkelerin oluşturduğu yapılanmalar değil dönüşen dünya düzeninin ve *çok düzeyli bir yönetim modelinin* dinamiklerini açıklayabilecek olması gerektiğini de belirtmişlerdir. Bütün bunlardan yola çıkarak 'Yeni Bölgecilik' e ilişkin yaklaşımsal çerçevenin, bölgeden çok bölgeselleşme sürecinin bağlamına odaklanmasıyla ilişkili olmasının gerekliliği belirtilebilir. Ayrıca bölgeciliğe dair yapılan analizlerde çerçeve olarak tüm bölgeciliklerde rol oynayan ortak bileşenlerin içermesiyle oluşturulmasının önemli olduğunun altı çizilir. Zira bütün bölgecilikleri açıklama ve analiz etmede tek bir teorik çerçevenin kullanımı zorlama olur ve çözümden çok kaos yaratır.

5. Küreselleşme Sürecinde 'Yeni Bölgecilik' Sonuç mu?/Alternatif mi? Sorunsalı

1980'lerin sonlarından bu yana, siyasi coğrafyacılar, hızlanan küresel süreçler ve Avrupa Birliği gibi ulus-üstü örgütlerin yükselişine bir yanıt olarak 'yeni bölgeciliği' işaret ederler. 'Yeni Bölgecilik' in bu rolünü küresel kapitalizmin siyasi ve ekonomik yapıları yeniden

bölgeselleştirmesiyle birlikte ulus-devletin üstünde, altında ve ötesindeki ölçeklerde bölgesel aktörler yaratmasıyla ilişkilendirilir (Charron ve Diener, 2015: 15; Hidle ve Leknes, 2014). Hettne (2003) 'Yeni Bölgecilik' i bölgeselleşme ve küreselleşmenin, küresel dönüşümün hem çelişkili hem de tamamlayıcı iç içe geçmiş eklemlemeler olarak görüldüğü dışsal bakış açısı olarak ifade eder. Ancak aynı zamanda bir ajan olarak oynadığı rolü ve bölgesel kimliklerin uzun vadeli dönüşümünü vurgulayan içsel bakış açısıyla yaklaşılmamasını savunur (Hettne, 2003). Bu bağlamda birçok 'Yeni Bölgecilik' teorisi, bölgecilik ile bölge dışı çevre, özellikle küreselleşme arasındaki yakın ilişkiyi vurgulamaları açısından da yeni olarak tanımlanır (Çizelge 3).

Çizelge 3. Küreselleşme ve 'Yeni Bölgecilik' in kavramsal alanları

KÜRESELLEŞME	Ortak yönleri	YENİ BÖLGEÇİLİK
Piyasa entegrasyonuna teşvik	Benzer siyasi bağlamla ilişkiler	Entegrasyona karşı ya da tercihli piyasa entegrasyonu söz konusu
Değişim ve dönüşüm	Siyasi, ekonomik ve kültürel bölgesellikler	Güvenli ekonomik alan Güvenli Siyasi alan
Hız- akıntılar-geçirgenlik-akışkanlık Coğrafi olarak tek küresel köy	Değişkenlik, açıklık Karşıtlık-Tamamlayıcılık Siyasi, ekonomik ve kültürel ayaklara sahip	Sorunların ele alındığı araç/Açık bölgecilik Coğrafi temellerinden ayrılma/mesafenin etkisizleşmesi
Organizasyonellikte belirsizlik/kaos	Heterojenlik Organizasyonellik	Organizasyonellikte kısmen kararlı/istikrarlı/Homojen Organizasyonellik
Görece ekonomik aktörler ÇUŞ'lar ön planda	Çok aktörlülük	Görece siyasi aktörler ön planda
-	Ulus-üstüçülük	Ulusal ve alt ulusal
-	-	İlişkisel
Kültürel /Ekonomik aynileşme	-	Birbirlerine göre farklıdır
-	-	Jeopolitik refleksif bir stratejik unsur
Yeni bir tür bölgecilik	-	Var olan düzenin açıklanması

Kaynak: Yazarlar tarafından literatür çalışmalarından üretilmiştir.

Bölgeciliğin tanımlanmasına ilişkin çeşitlilik küresel ilişkilerin doğasını açıklamada önemli bir unsur olduğunu gösterdiği kadar, kavramsal olarak onu şekillendiren siyasi bağlamla da sıkı sıkıya ilişkili olduğunu ve dünya siyasetinde süregelen bir varlığa sahip olduğunu açıkça göstermektedir (Barbieri, 2019: 432). Sınır aşırı ve ulus-ötesi ekonomik yapıların gelişimi emperyalizmin temel özelliğidir ve ekonomik küreselleşme 19.yy. sonlarında Avrupa devletlerinin Afrika ve Asya'daki sömürgeler için mücadelesiyle belirgin şekilde hız kazanmıştır. Yayılımcı siyasal projeler (Ön Küreselleşme) ulus ötesi ekonomik örgütlerle kurumsal alt yapıyı tesis etme yoluna gittiler. Çağdaş küreselleşmeyle daha da somutlaşan ekonomik ağlarla karşılıklı bağlanmışlık dünya ekonomisini ilk kez tek bir küresel varlık olarak algılanmasını sağlayacak kadar genişletmiştir (Heywood, 2016: 131). Bu genel çerçeveye karşın, modern ticaret sisteminin dünya ticaretinin çoğunun farklı bölgeler arasında değil spesifik bölgeler özellikle Kuzey Amerika, Avrupa, Doğu ve Güneydoğu Asya içerisinde gerçekleşmesi nedeniyle gerçekten küresel bir erişimi olup olmadığı da tartışmalıdır (Heywood, 2016: 134).

Küreselleşme, mekânsal, kültürel, ekonomik, siyasi, politik, toplumsal gibi birçok unsorda yaşanan değişim ve dönüşümlere ilişkin sürecin nitelendirmesinde kullanılan bir ifadedir. Küreselleşme olgusu temelde bütün bu unsurların karşılaştığı, dönüştürdüğü ve yaratmış olduğu

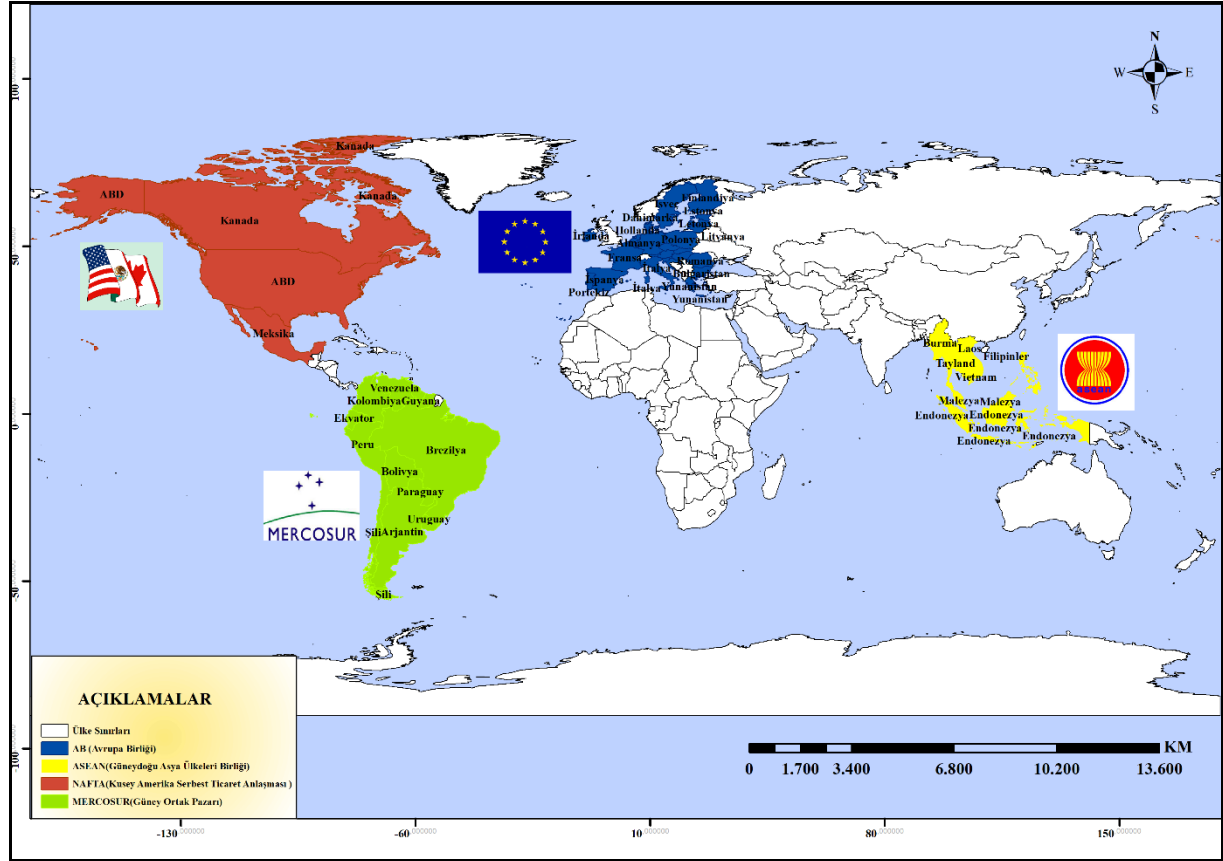
yapıları içeren sürecin kendisi olarak ifade edilir (Ritzer, 2011: 20). Bu temelde küreselleşmenin siyasal, ekonomik ve kültürel küreselleşme olmak üzere üç boyutundan söz edilir (Heywood, 2016: 131, 188). Küreselleşme sürecinin doğurduğu bu üç boyutla ilintili olarak, ortaya çıkan *ulus-üstü*, *ulusal*, *ulus-altı* bölgeciliklerden söz edilir.

Bölgeyi entegrasyon ve iş birliği boyutuyla değerlendirmek yeni bölgecilik yaklaşımında diğer bir analiz yöntemidir (Barbieri, 2019: 431; Şekil 2). Söz konusu yöntemler çok taraflı liberal ağların kurulması ve küreselleşme süreçlerin desteklenmesi açısından yöntemsel çerçeve olarak kabul edilir. Lakin bölgecilik kavramı günümüzde önemli ölçüde farklılaşmıştır. Öyle ki artık bölgeler ve bölgeciliğin, daha önce küresel politikalar ile küresel çok taraflı kurumlar çerçevesinde ele alınmasında yarı-özerk bir rol üstlendiği savunulur. Böyle olmakla birlikte küreselcilikle bölgeciliğin bir birilerine bağlı olma durumlarından dolayı söz konusu özerkliğin sınırlarını belirlemek güçtür. Ancak yine de devletlerin ulusal çıkarlarını yerine getirme gibi bir siyasi içermeye sahip olması nedeniyle politik düzeye daha uygun olması ve bu yönüyle dünyayı farklı bölgelerde düzenleme eğilimine sahip olması, küreselleşmeye nazaran ontolojik açıdan tanımlanması daha kolaydır (Barbieri, 2019: 431).

Şekil 2. 'Bölge'yi entegrasyon ve iş birliği boyutuyla değerlendirmek bölgeyi anlamak adına 'Yeni Bölgecilik' de bir analiz yöntemidir.

Literatürde bölgeciliğin entegrasyon-iş birliği çatallanmasının yanı sıra jeopolitik kaygılardan, güvenlik, tarihsel ve kültürel faktörlere kadar birçok boyutu kapsadığını örneklendirmek adına Trans-Pacific Partnership (TPP) önemli referanslardan bir tanesidir (Barbieri, 2019: 427). Hatta benzer şekilde NAFTA, MERCOSUR, Asya Pasifik Ekonomik İş Birliği (APEC), Batı Afrika Devletleri Ekonomik Topluluğu (ECOWAS) ve Güneydoğu Asya Ülkeleri Birliği (ASEAN) gibi diğer bölgesel gruplar için de, jeopolitik kaygılar tarihsel ve kültürel faktörlerin diğer boyutlarla etkileşimi, ekonomik sektörün yaratmış olduğu bölgesel şeffaflık boyutunu etkileyebilir (Barbieri, 2019: 427; Söderbaum, 2004; Şekil 3).

Şekil 3. Avrupa Birliği (AB), Güneydoğu Asya Ülkeleri Birliği (ASEAN), Kuzey Amerika Serbest Ticaret Anlaşması (NAFTA) Güney Ortak Pazarı (MERCOSUR) gibi farklı dinamiklerle oluşup dönüşerek Yeni Bölgecilik örneği gösteren bazı uluslararası yapılanmalar.

Kaynak: Harita yazarlar tarafından oluşturulmuştur.

Bölgecilik fiziki coğrafi çağrışıma sahip doğasından giderek daha derinlikli ve çok boyutlu bir kavramsallaştırmaya geçmiştir. Bu değişimde, başka gerekçeler saymak mümkün olmakla birlikte etkili olan unsurlardan bir tanesi bölgecilik teorileri ile bu teorilerin geliştirildiği siyasi bağlam arasındaki katı karşılıklı bağımlılıktan kaynaklanmaktadır. Bölgeciliğin değişen doğası nedeniyle, onun sahip olduğu bütün değerler açısından küreselleşmeyle aynı görüşleri paylaştığını savunmak oldukça zordur. Diğer bir ifadeyle ekonomik değerler açısından küreselleşmeyi destekleyen bir görünüme sahip olmakla birlikte siyasi değerler açısından bunu iddia etmek zordur (Barbieri, 2019: 430). Örneğin yaklaşımsal temelde bakıldığında neo-işlevselcilik iki dünya savaşının Avrupa kıtasındaki yarattığı yıkımdan sonra ulus-devlet kavramına olan bir şüphecilikle ortaya çıkmış ve hala Avrupa bütünleşmesini (AB bağlamında) açıklamada işlevliliğini korumaktadır. Ancak Avrupa kıtasının dışındaki alanlardaki değişim ve gelişim süreçlerine ilişkin argümanları açıklayıp anlamlandırmada yetersiz kalmaktadır.

Asamblaj olarak bölge kavramı coğrafi sınırların bölgesel olarak bitişik olup olmamasına bakılmaksızın devletlerarasında kalıcı ilişkilerin kurulmasına engel olmadığı durumları açıklamada en uygundur (Barbieri, 2019: 431). Bir asamblaj olarak bölge devletlerarası ilişkileri çok boyutlu olarak analiz etmek için uygun bir çerçevedir. Nye bölgeyi devletlerarası coğrafi bir süreklilikten çok karşılıklı bağımlılığa sahip makul sayıda devletlerden oluşmuş bir yapı olarak ifade eder (Keohane ve

Nye, 1987; Nye, 1971). Cantori ve Spiegel ise bölgeleri kültürel, tarihi, etnik, dilsel bağları paylaşan devletlerden müteşekkil bir topluluk olarak ifade ederler (Cantori ve Spiegel, 1970'ten akt. Barbieri, 2019: 431). Hurrell bölge kavramına ekonomik tamamlayıcılık ve organizasyonel homojenliği de ekler (Hurrell, 1995'ten akt. Barbieri, 2019: 431).

Bölgecilik, politika ve uygulamadaki tamamlayıcı ve/veya alternatif olma rolünü akademik açıdan orta düzey analiz sunması yoluyla da korumuştur. Barbieri (2019: 433) aktarımına göre, bölgecilik bölgesel dünya düzenine veya başka yollarla küreselleşmeye götüren bir süreç olarak ifade edilir ve buna gerekçe olarak şu argümana başvurulur. Hemen hemen tüm bölgesel projelerin ortak özelliği, bölgesel kısıtlamadan çok küreselleşmenin sunduğu pazar avantajlarından istifade edilebilmek amacıyla, örgütsel bir refleksle bütünleşmeye ve ortak motivasyona dair bir iradeye sahip olmalarıdır. Bu irade, Batılı bir bakış açısı ve bununla sorunlar yaşayan küreselleşme perspektifine yönelik geliştirilen yeni bir çerçevedir (Barbieri, 2019: 433). Günümüzde bölgelerin, cereyan eden ticaret, çatışma yönetimi, istikrarsızlıklar, demografik, sosyal, kültürel, çevresel krizler, devlet dışı aktörler ulusüstü suç unsurları tehditleri gibi dünya sorunlarının tüm yönlerinin işleyişinde giderek temel bir rol üstlendiği ve hatta artık dünya düzenini oluşturduğu yönünde bir kabul söz konusudur. Bu temelde mevcut bölgeciliğin çok boyutlu ve karmaşık yapısı, bölgecilik ve küreselcilik arasındaki işlevsel ilişkinin odak noktası devlet ve devlet dışı aktörler arasındaki iç içe geçmiş etkileşimlerin ve bu etkileşimlerin niteliklerinin, düzeylerinin değişmesi, şeklinde evrilmiştir (Barbieri, 2019: 433; Söderbaum, 2003).

Günümüzde uluslararası ilişkilerde artan karmaşıklık, dünyanın geri kalanıyla kıyaslandığında Batı'nın siyasi ve ekonomik ağırlığının görece düşüşüyle birlikte bölgeciliğin, liberalleşmeyi teşvik eden veya devletlerarası çatışmaları önleyen bir araç olmanın ötesine geçerek çeşitli alanlarda ortaya çıkan birçok sorunu ele alan bir araç haline gelmesine neden oldu. Bölgeciliğin perspektif olarak da bir değişim geçirdiği aşikârdır. Bölgeselci yaklaşımda bölgeciliğin doğasının anlamlandırılmasında ağırlıklı olarak odaklanılan husus bölgelerin kendisinden çok onu ortaya çıkaran etmen ve unsurlardır. Öyle ki bu yönüyle artık Avrupa'yı merkeze alan normatif yaklaşımdan ayrılıp ve dünya çapındaki çeşitli bölgesel deneyimlerin köklerine dair daha tutarlı bir teorik anlayışı tasvir etmek için optimum bir başlangıç noktası oluşturma misyonu yüklenmiştir (Barbieri, 2019: 436).

Küreselleşmeyle birlikte var olandan farklı bir bölgeciliğin ortaya çıktığına ilişkin genel bir kabul söz konusu olmakla birlikte bunun ortaya konulmasına dair *ontolojik, kavramsal, teorik* vb. açıdan tartışmaların süre geldiğini belirtmek mümkündür. 'Yeni Bölgecilik' in küresel dönüşüm içerisindeki rolüne ilişkin ortak görüş kavramın kapsam ve teorik çerçevesine dair görüşlere göre nispeten kesindir. Bölgeselcilik ve küreselcilik, hem *karşıt* hem de *tamamlayıcı* olgular olabilir. Diğer bir ifadeyle birbirlerini dengeleyebilir veya tamamlayabilirler. Küreselcilik ve bölgeselcilik arasındaki bağlamsallığın altında yatan temel sorunun ontolojik ve epistemolojik olduğu kabul edilir. Bu iki olguya atfedilen içeriğe ve bunların karşılıklı bağımlılık ilişkisi içinde ortaya konma biçimine (teori) bağlıdır (Barbieri, 2019: 431).

Bölgeciliğin ontolojik içeriği ise küreselleşmenin çözemediği sorunları ele alarak küreselleşmeyle aynı unsurlara odaklanır bu açıdan yorumlanan bölgeciliğin serbest ticaret ve küresel

açıklığa karşı olmadığı tam tersi tamamlayıcı ve geliştirici olduğu savunulur. Bu bağlamla ilişkili olarak da, ‘Yeni Bölgecilik’, genellikle *açık bölgecilik* kavramına atıfta bulunmanın ve küreselleşme sürecini uygulamanın farklı bir yolu olarak yorumlanır.

Farklı mekânsal ve bağlamsal dinamiklerle ilişkili olarak ‘Yeni Bölgecilik’ literatürde kurumsal/entegrasyonel bölgecilik ile ağ bağlantılı/iş birliği bölgecilik şeklinde de ifade edilir (Katzenstein, 1996; Varró ve Lagendijk, 2013; Yeo, 2010).

‘Yeni Bölgecilik’ i küreselleşmenin teşvik ettiği daha geniş entegrasyon dinamiğine karşı bir tür yeni korumacılık olarak gören neo-liberal anlayış, bölgeciliğin *devletin merkeziliğini kaybetmesini dengelemek için devlet düzenleyicilerinin başvurduğu siyasi bir müdahale* biçimi olarak görmektedir. Küreselleşme daha yüksek seviyelerde politik entegrasyona yol açarak uluslararası ve devlet içinde yüksek politik, hukuki ve ekonomik standartları garanti ettiği gerekçesiyle piyasa entegrasyonunu teşvik etmektedir (Barbieri, 2019: 431). Bu temelde yeni bölgecilik küreselleşmenin *piyasa entegrasyonu* yaklaşımına karşıdır. Ayrıca bölgeciliğe diğer alanlardan da benzer anlamda yorumlar gelmektedir. Örneğin uluslararası politik ekonomi yaklaşımı bölgeciliği bir tür *tamamlayıcı dinamik* küreselleşme olarak yorumlarken, ‘Yeni’ bölgeciliği geniş bir aktörler grubunu içeren, pazar dinamikleri ile toplumsal, kültürel ve örgütsel faktörler tarafından koşullandırması yönüyle niteliksel açıdan yeni olarak ifade eder (Barbieri, 2019: 432).

Yeni dönem bölgecilikte devlet merkezli bölgecilik perspektifinin aksine bölgeye *ilişkisel* bir bakış açısıyla yaklaşılır. Paasi (2021: 28), Katzenstein’e (1996) atfen küreselleşmenin ve uluslararasılaşmanın açık ve gözenekli bölgeler yarattığını belirtir. Bu açıklık ve gözeneklilik ilişkisel yaklaşım, bölgeler ve bölgesel sistemin kendisi hakkındaki teorik tartışmalar için de geçerlidir (Katzenstein, 1996). ‘Yeni Bölgecilik’ kapsamlı çok boyutlu, ekonomi, güvenlik çevre gibi birçok konuyu kapsayan siyasi bir olgu olarak ifade edilir. Böyle olmakla birlikte çoğu araştırmacı siyasi içeriğine vurgu yaparak politik olanın dönüşü olarak yorumlar (Agnew, 2003; Barbieri, 2019; Cox, 2002; Hettne, 2003; Hoshiro, 2019; Paasi, 2021; Söderbaum, 2003).

Bölgeler ve bölgecilik belirli koşullar altında, jeopolitik nedenlerle özellikle devletler grubu veya başka bir devletin gücünden istifade etmek veya gücüne karşı koymak için ittifak oluşturma (bölge içinde veya dışında) siyaseti aracılığıyla ortaya çıkabilir (Buzan, 2003; Buzan ve Waeber, 2003; Söderbaum, 2005: 222). Bu durumda bölgecilik bir sonuçtan ziyade jeopolitik bir boyuta sahip reflektif stratejik bir unsur olarak yorumlanabilir. Hatta bölgecilikler, var olan küresel dönüşüm sürecinde ulus-devletlerin kültürel, ekonomik, siyasal vb. beka sorunlarıyla başa çıkmadaki en önemli stratejik mücadele araçları olarak görülebilirler.

Küreselleşmenin etkilerinin dünyanın her yerinde aynı sonuçları doğurmadığından, gerçek bölgeselleşme süreci de farklı reflektiflerle gelişir. Özellikle ulus-devletlerin gelişmişlik düzeyleriyle ilişkili olarak farklı saiklere sahip bölgeselleşme süreçleri doğmaktadır. Bu bağlamda farklı alanlarındaki koşullar altında etkileşime giren küreselleşme ve bölgeselleşme süreçleri çeşitli bölgeselleşme yolları yaratmaktadır (Hettne, 2003: 24). Bir bölgenin, coğrafi sınırlarını paylaşan, karşılıklı bağımlılığa sahip, kültürel, tarihi, etnik, dilsel ve sosyal bağları olan makul sayıda devletin bir araya gelmesiyle oluştuğu fikri üzerinde durulur. Bunların yanı sıra *güvenlik, ekonomik*

bütünleyicilik ve örgütsel homojenliğe vurgular da söz konusudur (Barbieri, 2019: 431; Keohane ve Nye, 1987: 1).

Lakin günümüz konjonktüründe coğrafi sınırların bölgesel temelde bitişik olup olmaması devletlerarası kalıcı ilişkilerin kurulmasının önünde bir engel arz etmez. Söz konusu olan nokta, Batılı olmayan bölgecilik ve bölgesel kurumların, Soğuk Savaş sonrasında ortaya çıkan, ‘Eski Bölgecilik’ refleksi barındıran ancak 2000’li yılların başında evrilen AB’nin ve onunla temsil edilen Batılı bölgecilikten son derece farklı özellikler göstermesidir. Zira ASEAN, ECOWAS ve AL (Arap Ligi) gibi bölgesel deneyimler, geleneksel Batılı rasyonalist ve materyalist çerçevelerle açıklanamayan kimlik ve kültürel faktörler tarafından yönlendirilen bir karaktere sahiptirler (Barbieri, 2019: 434). Batılı olmayan bölgecilik genellikle *egemenlik endişeleri* ve *sınırların korunması* tercihiyle şekillenmiştir. Bu nedenle daha *konjoktürel* ve *değişken bir yapı* sergiler. Diğer bir örneğini Doğu Asya bölgeciliği teşkil eder ki, AB bölgesel bütünleşme sürecinden farklı bir şekilde gelişmiştir. Avrupa’da kurumsal yapılanma süreci bölgeciliğin yapılanmasına yol açarken daha sonra ticaret ve ekonominin bölgeselleşmesini tetiklemiştir. Buna karşın Doğu Asya’da bölgecilik, bir bölgeselleşme sürecinin işler hale gelmesinden sonra ortaya çıkmıştır. Çin devletinin ve özel şirketlerinin bölgesel bir ticaret ve iş ağının yapılandırılmasında uyguladığı güçle ortaya çıkan Çin ekonomik üstünlüğü, ASEAN gibi bölgesel kurumların inşasına yol açmıştır. Asya bölgeciliği, ASEAN içinde genel olarak paylaşılan mutabakata dayalı karar alma prosedürlerinin benimsenmesine ve Asya’nın toplu savunma karşıtı normuna dayalı devlet egemenliğini koruma eğilimidir. Bağlayıcı olmayan kurumsal sonuçlara yönelik güçlü bir tercih olup, demokratikleşme konusunda nispeten isteksizdir (Beeson, 2005; Chuan ve Cleary, 1991; Gupta, 2016; Telo, 2007; Yeo, 2010;). Yine bu iki örneğin tersi bir görünüm arz eden, Afrika Birliği ve ECOWAS gibi deneyimler, son derece düşük düzeyde bölgeselleşme ve yüksek derecede bölgeselcilik emareleri taşırlar. Bu da insanî müdahaleler, insan haklarının korunması ve demokrasinin teşvik edilmesine dair olumlu bir yönelimle birlikte sömürge sınırlarının dokunulmazlığına ilişkin endişelerin de azalması demektir (Söderbaum, 2004; Ramutsindela, 2005), (Çizelge 4, Şekil 4).

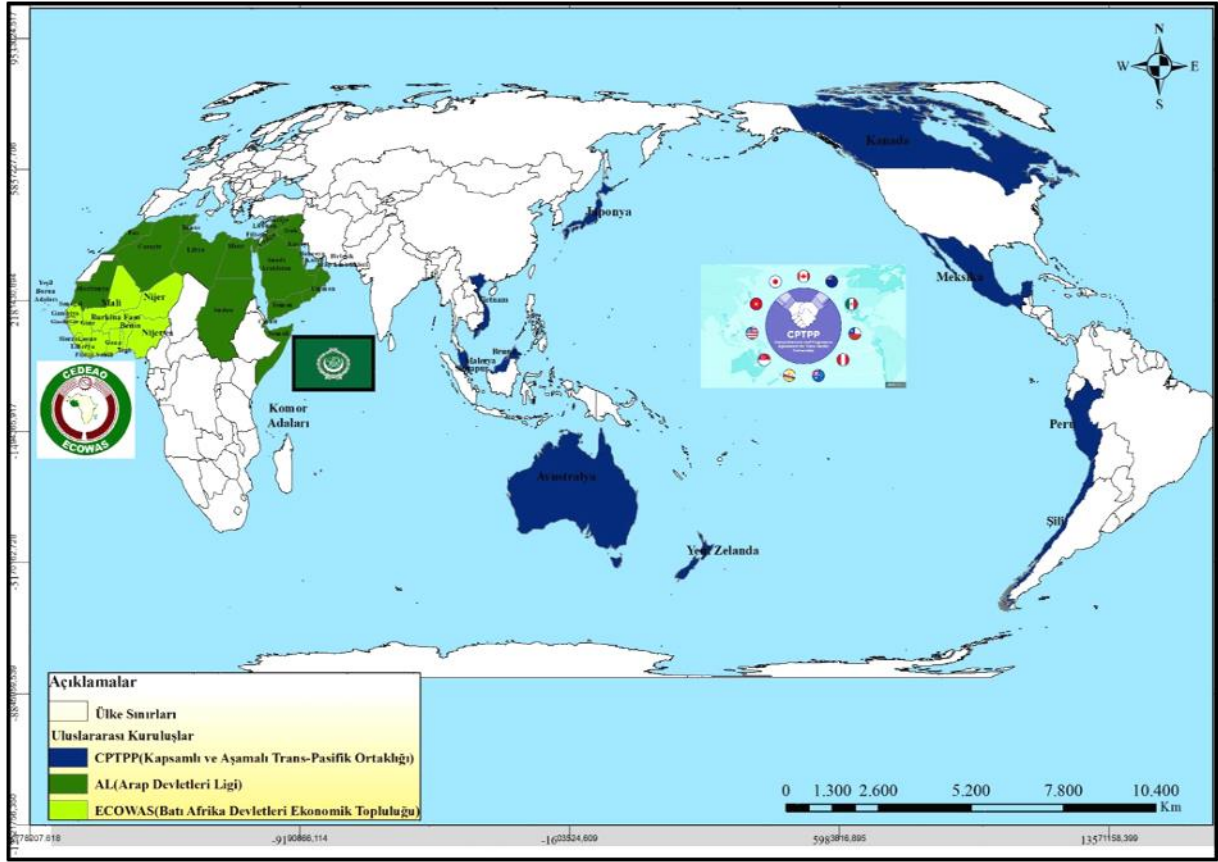
Sömürge sınırlarına yönelik endişenin azalması ECOWAS’ ın jeopolitik kaygılara dayalı yapısal değişikliğiyle ilişkilidir. Birlik 1981 yılından itibaren jeopolitik kaygılarla öncelikli olarak saldırmazlık ve ortak savunma protokollerini uygulamaya başlamıştır, 1993’den sonra ise bölgesel barış, istikrar ve güvenlik gibi konuları da merkezine alarak iş birliğini önemli ölçüde ekonominin yanında güvenlik ve askerî eksene çekmiştir. ECOWAS’ ın ihtiyat birlikleri ESF (ECOWAS İhtiyat Kuvvetleri) ve ECOMOG’ un (ECOWAS Ateşkes İzleme Grubu) oluşturulmasıyla birlikte üyeler içerisindeki siyasî krizlere müdahale süreci de başlamış oldu. 2017’de Gambiya, 2012-2020 arasında Gine Bissau, 1998-2000 arasında Sierra Leone, 2003’de Liberya, 2003-2004 Fildişi Sahili, 2013’de Mali’deki askerî darbelere karşı yapılan askerî operasyonlar bunlara örnektir. Günümüzde birlik içerisinde Nijer’de yaşanan askerî darbenin yarattığı bir kutuplaşmadan da söz edilebilir ki, Gine, Burkina Faso ve Mali askeri yönetimlerinin Nijer’deki darbe yönetimine, olası ECOWAS askerî müdahalesine karşı destek verebilmeleri durumu söz konusudur. Zaten bu ülkelerdeki (Nijer, Mali, Burkina Faso, Gine) darbeler ve askerî yönetimlerden dolayı üyelikleri askıya alınmış olması kutuplaşmanın diğer yönünü göstermektedir.

Avrupa Birliği (AB) entegrasyon sürecinin en önemli ve hatta tek başarılı örneği olarak ifade edilebilir. Diğer bölgesel deneyimlerin ise kurumsal bir çerçevenin gevşek yapısı ve hatta yokluğu nedeniyle esas olarak iş birliğine dayalı olduğu belirtilir (Mansfield ve Milner, 1999; Söderbaum ve Shaw, 2003; Telo, 2007; Yeo, 2010), (Çizelge 4, Şekil 4).

Çizelge 4. Farklı Bağlamsal Dinamiklerle Şekillenmiş Yeni Bölgecilik Tipleri

YENİ BÖLGEÇİLİK		
KURUMSAL	AĞ BAĞLANTILI /İLİŞKİSEL*	
BATI TİPİ BÖLGEÇİLİK	ASYA TİPİ BÖLGEÇİLİK	AFRİKA ALT TİPİ (AFRİKA BİRLİĞİ ve ECOWAS)
Yüksek kurumsallık/kurumsal yapılanma	Bağlayıcı olmayan kurumsallık	
	Egemenliğin ve sınırların korunmasına dayalı	Başlangıçta ekonomik işbirliği ve sınırların korunması yönünde düşük endişe-Sonrasında artan jeopolitik kaygılar
Ticaret ve ekonomi bölgeselleşmeyi tetiklemiştir	Ortaya çıkışı konjonktürelidir. Konjonktürel olması nedeniyle geçici/esneklik	
Bölgecilikten bölgeselleşmeye	Bölgeselleşmeden bölgecilik	Düşük düzeyde bölgeselleşme / yüksek derecede bölgecilik
Devlet egemenliğine dayalı		
Yüksek Entegrasyon		
Yarı kapalı (kendi içerisinde açık ancak gelişmekte olan ülkelerden olan akıntılara karşı kapalı)	Demokratikleşme konusunda isteksiz	Demokrasinin teşvik edilmesi

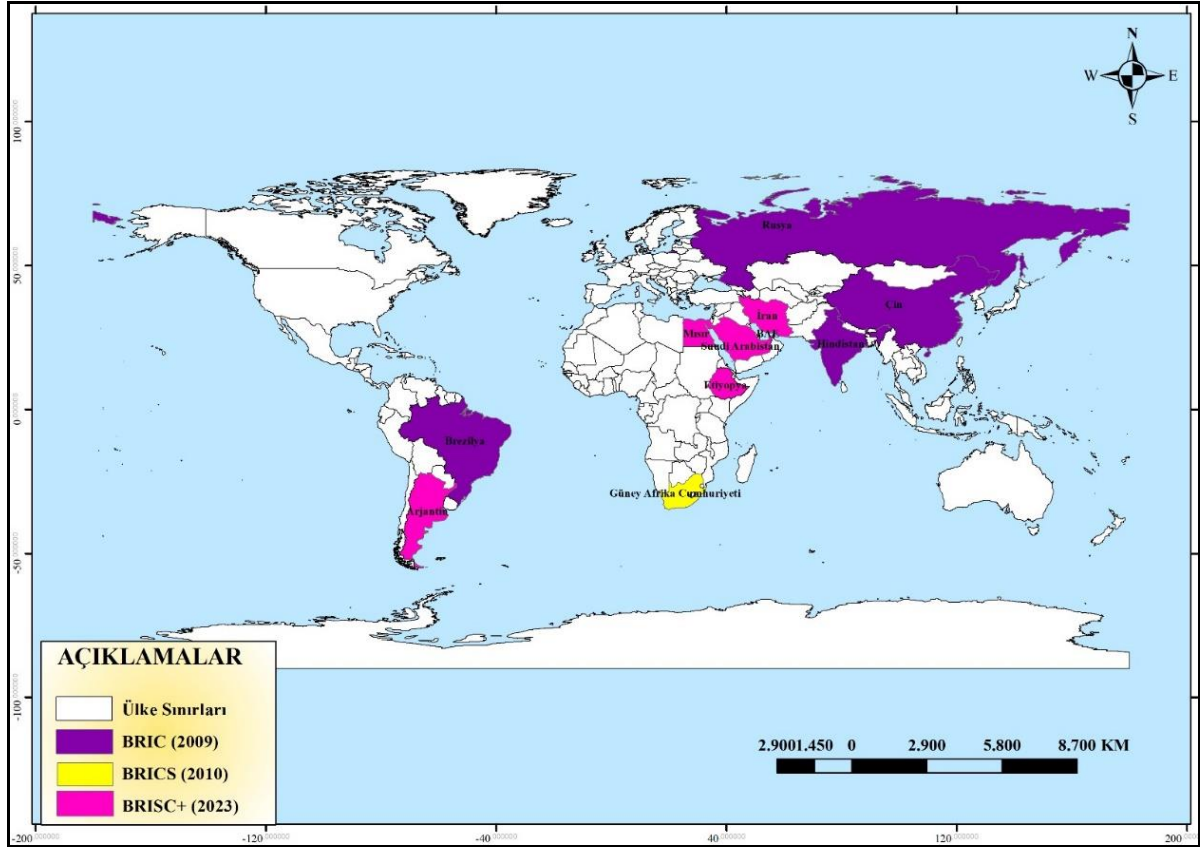
*Buna ilişkin örnekler farklı bağlamlarla ilintili olarak çoğaltılabilir. Yazarlar tarafından literatür çalışmalarından üretilmiştir.

Şekil 4. Trans Pasifik Ortaklığı (CPTPP), Arap Devletleri Ligi (AL), Batı Afrika Devletleri Ekonomik Topluluğu (ECOWAS) gibi kültürel, ekonomik, güvenlik vb. farklı bağlamsal dinamiklerle şekillenen ‘Yeni Bölgecilik’ örneği gösteren bazı uluslararası yapılanmalar.

Kaynak: Harita yazarlar tarafından oluşturulmuştur.

Kuruluş sebepleri, mekânsal özellikleri, üye devletlerin özellikleri, büyüme ya da genişleme stratejileri bağlamında önemli ölçüde ‘Yeni Bölgecilik’ çerçevesine uyan bir başka örnek Brezilya, Rusya, Hindistan, Çin ve Güney Afrika Cumhuriyeti ülkelerinin oluşturduğu birlik BRICS’ dir. Hatta kurucu ülkeler, kuruluş zamanı ve amaçları yönüyle diğer örgütlerle karşılaştırıldığında adeta ‘Yeni Bölgecilik’ kavramının tam karşılığı gibidir. Tek kutuplu küreselin ürünü olarak doğsa da, ona karşı alternatif çok kutupluluğu benimsemekte, gelişmiş *merkeze* karşı gelişmekte olanı önceleyen *çevre* ülkelerin oluşturduğu yeni bir alternatif dünyayı savunmaktadır. Bu bağlamda ilk zamanlarda G7’nin alternatifi olacağı beklentisi oluşmuştur. Kuruluşu 2009’da BRIC olarak doğan birlik, sonrasında genişleyerek BRICS’ e evrilmiştir. 2023 yılı itibariyle BRICS Plus (BRICS+) olarak büyüme politikasını sürdüren birlik coğrafi yakınlığı temel almayan ilkelerle genişleme eğilimindedir (URL, Şekil 5). Özellikle bu yönüyle NAFTA, ECOWAS vb. gibi örgütlerden ayrılarak doğrudan dünyanın bir kıtasına, okyanusuna veya herhangi bir kısmına konumlandırılmaz.

Şekil 5. 'Yeni Bölgecilik' Örneği Olarak BRICS'in 2009'dan 2023'e genişleme süreci.

Kaynak: Harita yazarlar tarafından oluşturulmuştur.

Bölgecilikler arasındaki bu farklılaşma dünya genelindeki yapısal farklılıkların varlığına gösterge olarak sunulur. Ayrıca günümüz bölgeciliği, sadece ticari serbestleşme, demokrasilerin teşviyle güvenliğin sağlanmasına yönelik bir strateji olarak yorumlanamayacak kadar geniş kapsamlı dinamiklere sahip bir olgudur. Uluslararası sistemdeki artan bu karmaşık yapı, Avrupa bütünlüşme modelinde ele alınan söz konusu bu dinamiklerle açıklanamayacak iklim değişikliği, mülteci akışları, mali dalgalanma ve ulus ötesi suç faaliyetlerine eğilimli devlet dışı aktörler gibi daha farklı bir içeriğe sahiptir. Niteliksel anlamda farklılaşan doğasına rağmen uluslararası ilişkiler temelinde düşünüldüğünde stratejik açıdan başarılı bir role sahip olduğu tartışma götürmez bir gerçektir.

Bu temelde de bölgeciliğe dair literatürdeki son dönem araştırmaların belli bir bölümü bu bölgesel farklılıkların tespitine yöneliktir. Çoğu zaman çalkantılı liberalleşmeye karşı bir tür düzen ve kontrol sağlamaya dair bir yanıt olarak yorumlanabilir (Hettne, 2003: 22). Küreselleşmeyle birlikte siyasi alanda ekonomik ve sermaye gibi unsurlarla ilişkili olarak ulus devlete atfedilen edilgen durumun bölgecilikle birlikte etken bir hal aldığı ve ulus devletin refleksif bir unsur olarak konumlanabileceği belirtilebilir. Küreselleşmeyle ilintili olarak savunulan geçirgenliğin ve akışkanlığın her yöne ve keyfi olmadığı, buradaki temel ve belirleyici gücün halen en büyük teritoryal tekabül yet olan ulus-devlet olduğu gerçeği göz önünde bulundurulunca bu durum daha iyi anlaşılacaktır. Bu açıdan bölgecilik küreselleşmenin bir ürünü değil bir alternatifi olarak da nitelendirilebilir. Bu temelde bölgecilik oluşan 'Yeni' dünya düzeninde küreselleşmenin bir sonucu değil, var olan düzenin açıklanması ve politik olanın dönüşü olarak, küreselleşmeye tepki ya/ya da

alternatif bir unsur olarak yorumlanabilir. Hatta akışkanlık ve geçirgenlikle karakterize edilen küreselleşmenin az gelişmiş ülkelerden gelişmiş ülkelere yönelik insan, sermaye akışı vb. unsurlar temelinde akmayan yapısı göz önünde bulundurulduğunda küreselleşme denilen olgunun gerçekte yeni tür bir bölgecilik olarak ifade edilebileceği ideasını bile olanaklı hale getirir.

6. Tartışma ve Sonuç

Öncelikle burada belirtilmesi gereken, değişken yapısıyla kalıplara sığmayan, şekil almayan, ele avuca gelmeyen bir yapıya dair ilkeler, sebepler, programlar içeren sistematik bir çerçeve çizmenin zorluğunun literatüre yansımış olmasıdır. Literatürde ‘Yeni Bölgecilik’, adına coğrafi bağlamı aşan özellikleriyle farklı ve yeni bir formdan söz edilse de mesafeyi, sınırdışlığı ve yerelliği aşarak çok boyutlu iş birliğine dayanan yapısıyla adeta *amorfo* bir profille varlık göstermektedir. Zıtlıkların oluşturduğu tanımsızlık adeta ‘Yeni Bölgecilik’ in ana özelliği gibi durmaktadır. Aslında burada adını koymakta zorlandığımız *muğlaklık* veya *bulanıklık* durumu dünya siyasi ve iktisadi ilişkilerinin genel mahiyetini ve geldiği son durumu da göstermesi noktasında oldukça manidardır.

Bunların yanında ve bir zıtlık olarak ‘Yeni’ nin tek tipleştirilemeyeceği gerçeğinden hareketle çeşitlerine dair farklı formlardan söz etmek de mümkündür. ‘Yeni Bölgecilik’, ekonomi, güvenlik, çevre, kültür, ideolojik ve diğer konuları içeren kapsamlı, çok boyutlu siyasi bir olgudur. Bu çok boyutluluk ona mekânsal ve konjonktürel açıdan da bir çeşitlilik sağlamaktadır. Tezahür ettiği mekânın dinamikleriyle ilişkili olarak kavramsal, olgusal, teorik/ yaklaşımsal vb. açıdan da farklılaşmaktadır. Bu temelde günümüz konjonktüründe denilebilir ki sınırlar, kimlik vb. gibi bölgeyi şekleştiren temel unsurlara sahip olmak koşuluyla her mekânın siyasi ve ideolojik dinamikleri kendisine has bölgesel olgu ve pratiklerini yaratmaktadır. Bu anlamda her mekânın sosyo-kültürel, siyasal gerçekliği bir var olma stratejisi olarak ona özgü bölgesel teşebbüsler doğuracaktır. Siyasi konjonktüre bağlı olarak bölgesel teşebbüsler ulusal ve/veya ulus-üstü aktörlerin bir var olma stratejisi olarak sürekli bir devinim halinde süregidecektir. Bu yönüyle siyasi içermeye sahip bir olgu olarak çok sayıda strateji, yer ve ölçekte olacaktır. Bu da coğrafya biliminin önemli olgularından biri olan bölgenin uluslararası ilişkiler vb. birçok bilim alanında dünyada yaşanan gelişim ve dönüşümleri açıklama, tanımlama ve anlamlandırmada küreselleşme gibi olgulara araç olacağını göstermektedir. Bu temelde bölgeciliklerin her biri, kendi ayırt edici, alternatif bölgesel coğrafyalarını üreten farklı süreçleriyle karakterize kazanacaklardır. O halde dünya çapında özgün bölgeciliklerin varlığı söz konusuysa bir tek ve tek tip bölgeselleşmeden söz edilemeyecektir. Bu bağlamda tüm bölgeselleşmeleri kapsayan teorik yaklaşım nasıl olmalıdır, sorusunun cevabı olarak tek bir teorik çerçeveden ziyade var olan ya/ ya da olabilecek teorik çerçevelerin ortak ve asli unsurlardan söz edilebilir. Bu unsurları ulus-devlet, ortak çıkarlar, kültürel dinamikler ve karşılıklı bağımlılıklar, şeklinde sıralamak mümkündür.

Küreselleşmeye alternatif mi yoksa onun içerisinde onu destekleyen bir mekanizma mı sorularından öte ‘Yeni Bölgecilik’ küreselleşmeyle birlikte küresel bir ilişki şekli olarak doğmuş çok yönlü, çok boyutlu ve oldukça kompleks bir olgudur. Temel saikler küreselleşmenin getirdiği süreçlerden müteşekkildir. Zaman zaman ve yer yer lokal niteliklerin baskın olduğu bir çerçeveye görünse ve temsil edilse de küresel bir ilişki şeklidir. Diğer bir ifadeyle küresel akıntıları çok aktörlü

esnek bir yapıyla yönlendirme ve yönetme girişimi olarak da ifade etmek mümkündür. Coğrafi bağlamda konum ve adlandırma bağlamında sınırlı düzeyde lokal etkilere sahip gibi görünse de ilişkiler ve etkileri bağlamında küresel sonuçları olan bir yapılaşmadır. Küresel kaynaklı ve küresel karşı zıtlıkların birlikteliği şeklinde tanımlanabilir.

Tüm bu yönleriyle 'Yeni Bölgecilik' küresel akıntıların ve iş birliklerinin mekânsal uzantısı, katalizörü gibi bir işlevle karakterize edilse de küresel akıntı ve işbirliklerini yeniden şekillendiren özne vasfıyla da karakterize edilmelidir. Hem araçsallığın hem de fail olarak yönetselliğin bir arada yürüdüğü yeni bir yapılaşma modelidir. Bilhassa, şekillenen ve şekil veren ya da etkileyen ve etkilenen yapısı, yeniden üretilen kompleks özellikleriyle yapıdan çok yapılaşma sürecine işaret etmektedir. Tek yönlü olarak araçsallık ve sebep-sonuç ilişkisi çerçevesinden yaklaşılarak tanımlama yoluna gitmek, 'Yeni Bölgecilik' in uluslararası arenadaki kompleks olgusalılığıyla örtüşmemektedir. Aksine yapılaşmacı bir bütünlükle bakıldığında diğer bir ifadeyle devingen ve sürekli oluş halindeki yapısı, çok yönlülüğü, fail, sebep-sonuç rollerini zamansal ve mekânsal bağlamda aynı anda üstlenmesi hasebiyle eş zamanlı ve eş mekânlı olarak işlerlik bulduğunu kabul ederek tanımlamanın isabetli olacağı kanaatindeyiz. Bu da ağ bağlamsallığın değişkenliğiyle hareketli ve amorf bir eksende zamanın ruhuna uygun bir karaktere vurgu yapmaktadır.

Burada üzerinde durulması gereken diğer bir husus 'Eski' den 'Yeni Bölgecilik' e geçiş *mekân siyasetinin değişmesi olarak tanımlanabilir mi*, bu bağlamda 'Yeni Bölgecilik' *uluslararası siyasalın mekânsızlaşması anlamına gelebilir mi*, sorunsalıdır. Zira ilişkisel temellere dayalı olan 'Yeni Bölgecilik' te mesafenin büyüklüğü ya da küçüklüğü aktörler arası (devletlerarası ve diğer aktörler) ilişkilerin kalıcılığı ya da geçiciliği hususunda mekân belirleyiciliğini eskiye kıyasla yitirmiştir. Buradaki mekânsızlaşma metaforu siyasi bölgeler için bütünleşik coğrafi bir alanın olmamasına vurgu için kullanılmıştır. Mekânsızlaşmadan kastedilen, mesafelere dayalı Öklid geometrisine dayalı bir mekândan ağsal ilişkilerden oluşan, daha kompleks, hiyerarşiden uzaklaşan holistik bir mekâna evrilmiştir. Bu da yeni bölgecilik anlayışıyla şekillenen uluslararası ilişkilerin başka yeni sorunsallarla ve yeni modellerle çözümlenebileceği gerçeğine işaret etmektedir.

Notlar

¹Tarihsel Analiz Yöntemine ilişkin daha geniş bilgi için bakınız;

1- Mahoney, James, (2022), "Karşılaştırmalı Tarihsel Analizde Nedensel Değerlendirme Stratejileri". Sosyal Bilimlerde Karşılaştırmalı Tarihsel Analiz (Ed. James Mahoney-Dietrich Rueschemeyer) (Çev. Murat Çiftkaya) içinde Küre Yayınları, s. 337-370.

2- Katznelson, Ira, (2022), "Dönemleştirme ve Tercihler, Karşılaştırmalı Tarihsel Sosyal Bilimlerde Amaçlı Eylem Üzerine Düşünceler". Sosyal Bilimlerde Karşılaştırmalı Tarihsel Analiz (Ed. James Mahoney-Dietrich Rueschemeyer) (Çev. Murat Çiftkaya) içinde Küre Yayınları, s.275-304.

3- Kaya, İlhan, (2014) İlhan Kaya, (2014). "Nitel Araştırma Yöntemleri". Coğrafya Araştırma Yöntemleri. (Ed. Yılmaz Arı-İlhan Kaya). içinde. (1. Baskı).Balıkesir: Coğrafyacılar Derneği, s. 265-298.

² Bölgecilikle ilgili akademik tartışmaların entelektüel köklerine ve bölgeciliğe dair tartışmalarda odaklanılan bölgecilik sınıflandırmalarında 'Erken', 'Eski', 'Yeni' ve 'Karşılaştırmalı' bölgecilik şeklinde ayrımlar söz konusu olmakla birlikte burada 'Eski' ve 'Yeni' bölgeciliğe odaklanmıştır. Zira pek çok bilim insanına göre gönüllü ve kapsamlı bölgecilik İkinci Dünya Savaşı dönemiyle ön plan çıkan 'Eski' bölgecilikle özdeşleştirilir. Ayrıca 'Yeni' bölgecilik de Soğuk Savaş sonrası dönemdeki oluşumlarla birlikte bölgeciliğin yeniden ön plana çıkışını temsil eder. Buna istinaden eldeki çalışmada tartışmanın yakın dönemdeki ana hatlarını oluşturan 'Eski' ve 'Yeni' bölgecilik ele alınmıştır. Buna dair geniş bilgi için bakınız, Söderbaum, Fredrik 2015: Early, Old, New and Comparative Regionalism: The Scholarly Development of the Field,

KFG Working Paper Series, No. 64, October 2015, Kolleg-Forschergruppe (KFG) “The Transformative Power of Europe“, Freie Universität Berlin).

³ Bölgeyle bağlantılı tanımı belirsiz olan diğer bir ifade de ‘Bölgesel Organizasyon’dur. Bazı bölgesel organizasyonlar, dünya sisteminin belli bir örgütsel basamağı olarak görülen Birleşmiş Milletlerce açıkça tanınmış olsalar da diğer bir kısmı ise kendiliğinden gelişmekte ve girift bir meşruiyet problemleri yaratmaktadır (Hettne ve Söderbaum, 2000: 458; Hettne, 2008: 88-89). ‘Bölgesel organizasyon’ ‘Yeni Bölgecilik’e ilişkin bölgeselleşme süreçleri bağlamında düşünüldüğünde uluslararası tanınırlık açısından bazı boyutlarıyla tartışılmalıdır. Zira bazen iki devlet bazen de birden çok devlet arasındaki işbirlikleri temelinde oluşan bölgesel organizasyonların uluslararası zemindeki meşruiyetleri taraf olan devletlerle sınırlı kalabilmektedir.

⁴ Modern devletin kökenleri Orta Çağ Avrupası’ndaki yönetsel temelde değişiminin başlangıcı olarak kabul edilen Otuz Yıl Savaşları’nı sonlandıran Vestfalya Barışı’yla temellendirilmektedir. Bundaki temel etken ilgili metinde yer alan toprak egemenliği ilkesinin işlerlik kazanmasıyla ilintilidir. Ki bu da ulus-devletin teritoryallik temelinde devleti hem içi hem de devletler arası arenada başat aktör olma rolünü kazandırmasıyla ilişkilidir.

Bu hususta daha geniş bilgi için bakınız; Heywood Andrew. (2019). *Siyaset*. (20. Baskı), Ankara: Felix Kitap. (s.104).

Michael G. Roskin. (2016). *Çağdaş Devlet Sistemleri: Siyaset, Coğrafya, Kültür*. (8. Baskı), Ankara: Liberte Yayınları. (s.3-5).

Teşekkür ve Bilgilendirme

Mevcut, çalışma 21-23 Haziran 2023 tarihleri arasında İstanbul Üniversitesi’nde düzenlenen, 3. Uluslararası Coğrafya Kongresinde “Siyasi Coğrafya Yönüyle, Küresel İlişkilerin Mekânsal Yansıması ya da Teritoryal Alternatifi Olarak ‘Yeni Bölgecilik’ başlığıyla sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

Çalışma Bursa Uludağ Üniversitesi (BUÜ) Bilimsel Araştırma Projeleri (BAP) Koordinatörlüğü tarafından 1220 ID numarasıyla desteklenen doktora tez projesi kapsamında üretilmiştir. Projemizi destekleyerek siyasi coğrafya alanında çalışmalar yapmamıza olanak sağlayan BUÜ ve BAP birimi yöneticilerine teşekkür ederiz.

Referanslar/References

- Agnew, J. (2009). *Globalization and Sovereignty*. United States of America: by Rowman & Littlefield Publishers, Inc..
- Agnew J. (2003). *Geopolitics: Re-Visioning World Politics*: Second Edition, London: Routledge.
- Allen J., Massey D., Cochrane A. (1998). *Rethinking the Region*. London: Routledge.
- Amin A. (1999). An institutionalist perspective on regional economic development. *International Journal of Urban and Regional Research*, 23(2), 365–78. doi: 10.1111/1468-2427.00201
- Barbieri, G. (2019). Regionalism, globalism and complexity: a stimulus towards global IR?, *Third World Thematics: A TWQ Journal*, 4(6), 424-441. doi:10.1080/23802014.2019.1685406
- Beeson M. (2005). Rethinking regionalism: Europe and East Asia in comparative historical perspective, *Journal of European Public Policy*, 12(6), 969-985, doi: 10.1080/13501760500270620
- Bøås M., Marchand M. H., Shaw Timothy M. (2003). The Weave-World: The Regional Interweaving of Economies, Ideas and Identities, *In Fredrik Söderbaum and Timothy M. Shaw (Eds.), Theories of New Regionalism*, (197-210). London: Palgrave, Macmillan.
- Buzan B. (2003). Regional Security Complex Theory in the Post-Cold War World, *In Fredrik Söderbaum and Timothy M. Shaw (Eds.), Theories of New Regionalism*, (140-160). London: Palgrave, Macmillan.
- Buzan B., Waever O. (2003). *Regions and Powers The Structure of International Security*. Cambridge University Press.
- Charron, A. Diener, A. C. (2015). Political geography, new regionalism, and rescaling identity. *The SAIS Review of International Affairs*, 35(2), 13-20. <https://www.jstor.org/stable/10.2307/27000993> adresinden edinilmiştir.

- Chuan K. G., Cleary M. C. (1991). Geography in the ASEAN Region. *The Royal Geographical Society (with the Institute of British Geographers)*, 23(4), 318-322.
- Cox, K. R.(2002). *Political Geography: Territory, State and Society*, Blackwell Publishers Ltd .108 Cowley Road Oxford.
- Gupta K. (2016). Global politics and theories of regional organisations. *Kapur Surya Foundation. World Affairs: The Journal of International Issues*, 20(3), 16-31.
- Hameiri, S.(2013). Theorising regions through changes in statehood: rethinking the theory and method of comparative regionalism. *Cambridge University Press. Review of International Studies*, 39(2), 313-335. doi:10.1017/S026021051100074X
- Harrison, J. (2013). Configuring the new 'Regional World': On being caught between territory and networks, *Regional Studies*, 47(1), 55-74, doi: 10.1080/00343404.2011.644239
- Hettne, B. (1999). Globalization and the New Regionalism: The Second Great Transformation, *In, Björn Hettne, Andrés Inotai and Osvaldo Sunkel (Eds.), Globalism and the New Regionalism*, (1-24). London: Palgrave, Macmillan.
- Hettne, B. (2003). The New Regionalism Revisited, *In, Fredrik Söderbaum and Timothy M. Shaw (Eds.), Theories of New Regionalism*, (22-42). London: Palgrave, Macmillan.
- Hettne, B. (2005). Beyond the 'new' regionalism, *New Political Economy*, 10(4), 543-571, doi: 10.1080/13563460500344484.
- Hettne, B. (2008). Teori ve pratikte güvenliğin bölgeselleşmesi, *Uluslararası İlişkiler*, 5(18), 87-106. https://dergipark.org.tr/tr/pub/uidergisi/issue/39260/462354#article_cite adresinden edinilmiştir.
- Hettne, B., Söderbaum, F. (2000). Theorising the rise of regionness, *New Political Economy*, 5(3), 457-472. doi: 10.1080/713687778
- Heywood A., (2016). *Küresel Siyaset*, (Çev. Nasuh Uslu-Haluk Özdemir), (4. Baskı), Ankara: Adres Yayınları.
- Hidle, K., Leknes, E. (2014). Policy strategies for new regionalism: Different spatial logics for cultural and business policies in Norwegian city regions, *European Planning Studies*, 22(1), 126-142. doi: 10.1080/09654313.2012.741565
- Hoshiro, H. (2019). Does regionalization promote regionalism? Evidence from East Asia, *Journal of Contemporary East Asia Studies*, 8(2), 199-219, doi: 10.1080/24761028.2019.1693944
- Jones, M. (2022). For a 'new new regional geography': plastic regions and more-than-relational regionality, *Geografiska Annaler: Series B, Human Geography*, 104(1), 43-58, doi: 10.1080/04353684.2022.2028575
- Jones, M., Paasi, A. (2015). Introduction, *In, Jones Martin and Paasi, Anssi. (Eds.), Regional Worlds: Advancing the Geography of Regions*, (1-10). London: Routledge.
- Katıtaş G. (2019). Asya'da Çin ve Rus bölgeselciliği: Modern İpek Yolu projesi ve Avrasya ekonomik birliği, *Uluslararası Siyaset Bilimi ve Kentsel Araştırmalar Dergisi*, 7, 119-141. doi: 10.14782/ipsus.594463
- Katzenstein, P. J. (1996). Regionalism in Comparative Perspective, *Cooperation and Conflict, ARENA Work-ing Paper no, I*, 31(2), 123-159.
- Kaya, S. (2023). Bölgeselcilik tartışmaları ışığında Merkezi Asya'nın güvenlik mimarisini anlamak, *Tesam Akademi Dergisi*, 10(1), 187-224. doi:10.30626/tesamakademi. 1245686
- Keating K. (1998). The new regionalism in Western Europe: Territorial restructuring and political change. *Northampton: Edward Elgar Publishing*, pp. ix. 242.
- Keohane O.R., Nye, Jr. J. (1987). Power and interdependence revisited, *International Organization*, 41(4), 725-753. <https://www.jstor.org/stable/2706764> adresinden edinilmiştir.
- Mansfield D. E., Milner V. H. (1999). The new wave of regionalism, *International Organization*, 53(3), 589-627. <https://library.fes.de/libalt/journals/swetsfulltext/7064291.pdf> adresinden edinilmiştir.
- Mittelman, J.H. (1999). Rethinking the 'New Regionalism' in the Context of Globalization, *In, Björn Hettne, Andrés Inotai and Osvaldo Sunkel (Eds.), Globalism and the New Regionalism*, (25-53). London: Palgrave, Macmillan.
- Mittelman, J.H. (2000). *The Globalization Syndrome: Transformation and Resistance*. Princeton University Press
- Murdoch, J.(2006). *Post-Structuralist Geography: A Guide to Relational Space*. e Publications.
- Murphy, A. (1991). Regions as social constructs: the gap between theory and practice, *Progress in Human Geography*, 15 (1), 22-35. doi:10.1177/030913259101500102.
- Mehmetçik, H. (2019). Bölgeselcilik çalışmalarında bölgeler arası ve bölgeler ötesi ilişkiler: Avrupa Birliği ve Afrika Birliği

- ilişkileri örneği, *Uluslararası Siyaset Bilimi ve Kentsel Araştırmalar Dergisi*, 7, 72-84. doi: 10.14782/ipsus.594454
- Nye, J. S.(1971). *Peace in parts; integration and conflict in regional organization*. Boston: Little, Brown, <http://hdl.handle.net/2027/mdp.39015012099134>
- Paasi, A. (1986). The institutionalisation of regions: a theoretical framework for understanding the emergence of regions and the constitution of regional identity, *Fennia*, 16, 105–146.
- Paasi, A. (1991). Deconstructing regions: notes on the scales of spatial life, *Environment and Planning A*, 23 (2), 239–256. doi: 10.1068/a230239
- Paasi, A. (1996). *Territories, Boundaries and Consciousness. The Changing Geographies of the Finnish-Russian Border*. Chichester: John Wiley.
- Paasi, A. (2009). The resurgence of the ‘region’ and ‘regional identity’: Theoretical perspectives and empirical observations on regional dynamics in Europe, *Review of International Studies*, 35(1), 121-146. doi:10.1017/S0260210509008456
- Paasi, A. (2010 a). Regions are social constructs, but who or what 'constructs' them? Agency in question. *Environment and Planning A*, 42, 2296 -2301. doi:10.1068/a42232
- Paasi, A. (2010 b). Re-visiting the region and regional identity: theoretical reflections with empirical illustrations, *In, Barndon Randi, Oye Ingvild and Asbjorn Engevik, (Eds.), The Archaeology of Regional*, (15-33). London: The Edwin Mellen. Technologies.
- Paasi, A. (2020). Regional Geography. *In, Audrey Kobayashi, (Ed.) International Encyclopedia of Human Geography*, (pp. 309–320). (2nd edition): Publisher: Elsevier. doi:10.1016/B978-0-08-102295-5.10694- 8
- Paasi, A. (2021). From bounded spaces to relational social constructs: conceptualization of the region in geography. *In, Paul .J Kohlenberg and Nadine Godehardt (Eds.), The Multidimensionality of Regions in World Politics*, (pp.7-35). London: Routledge. doi:10.4324/9780429319853
- Paasi A. (2022). Examining the persistence of bounded spaces: remarks on regions, territories, and the practices of bordering, *Geografiska Annaler: Series B, Human Geography*, 104(1), 9-26. doi: 10.1080/04353684.2021.2023320
- Paasi A., Harrison J., Jones M. (2018). New consolidated regional geographies, *In Anssi Paasi, A, John Harrison and Martin Jones (Eds.), Handbook on the Geographies of Regions and Territories*, (1-20). Cheltenham: Edward Elgar.
- Paasi, A., Zimmerbauer K. (2016). Penumbral borders and planning paradoxes: Relational thinking and the question of borders in spatial planning. *Environment and Planning A*, 48 (1), 75–93. doi: 10.1177/0308518X15594805
- Prytherch, D. L. (2009). New euroregional territories, old Catalanist dreams? Articulating culture, economy and territory in the Mediterranean Arc.European. *Urban and Regional Studies*, 16(2), 131-145. doi: 10.1177/0969776408101685
- Perrin, T. (2012). New Regionalism and Cultural Policies: Distinctive and Distinguishing Strategies, from Local to Global, *Journal of Contemporary European Studies*, 20(4), 459-475. doi: 10.1080/14782804.2012.737663
- Ritzer, G. (2011). *Küresel Dünya*. (1. Baskı).İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Soja E. (1989). *Postmodern Geographies: The Reassertion of Space in Critical Social Theory*. New York: Verso.
- Söderbaum, F. (2003). Introduction: Theories of New Regionalism, In, Fredrik Söderbaum and Timothy M. Shaw. (Eds.), *Theories of New Regionalism*, (1-21). London: Palgrave. Macmillan.
- Söderbaum, F. (2004). *The Political Economy of Regionalism The Case of Southern Africa*, London: Palgrave Macmillan.
- Söderbaum F, (2005). The International Political Economy of Regionalism, *In, Nicola Phillips (ed.), Globalizing International Political Economy*, (221-245). Basingstoke: Palgrave.
- Söderbaum F., Shaw T. M.. (2003). Conclusion: What Futures for New Regionalism? *In, Fredrik Söderbaum and Timothy M. Shaw. (Eds.) (2003) Theories of New Regionalism*, (211- 225). London: Palgrave Macmillan.
- Telo M. (2007). Introduction: Globalization, New Regionalism and the Role of the European Union. *In, Mario Telò.(Ed), This European Union and New Regionalism: Regional Actors and Global Governance in a Post-Hegemonic Era*, (1-18). Aldershot: Ashgate.
- Tunon J. (2010). *From regionalism to regionalization*. Universidad Carlos III de Madrid, Spain. Editorial Arrangement of sociopedia.isa.
- Turnock, D. (1967). The Region in Modern Geography. *Geographical Association*, 52(4), 374-383.. <https://www.jstor.org/stable/40566680>
- URL. 30.10.2023 tarihinde <https://infobrics.org/page/history-of-brics/> adresinden erişilmiştir.

- Valerià P., McKenzie H. F. (2015). About time the regions were recognised: Interpreting region-building in Western Australia, *Australian Geographer*, 46(3), 363-388, doi: 10.1080/00049182.2015.1049242
- Varró K., Legendijk A. (2013). Conceptualizing the region – in what sense relational?, *Regional Studies*, 47(1), 18-28, doi: 10.1080/00343404.2011.602334
- Yeo, L. H. (2010). Institutional regionalism versus networked regionalism: Europe and Asia compared, *International Politics*, 47(3/4), 324–337. doi: 10.1057/ip.2010.18